

Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут філології
кафедра германської філології та перекладу

**ПЕРЕКЛАД НІМЕЦЬКОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ НА
ПОЗНАЧЕННЯ ЗВАНЬ, СТРУКТУР І ФОРМУВАНЬ:
ТЕРМІНОЗНАВЧИЙ АНАЛІЗ ТА УКЛАДАННЯ ДВОМОВНОГО
ТЕРМІНОЛОГІЧНОГО СЛОВНИКА**

Кваліфікаційна робота

освітнього ступеня «бакалавр»

студентки 4-го курсу

освітньої програми

«Переклад з німецької та англійської мов»,
спеціальність – 035.043 «Германські мови та
літератури (переклад включно), перша –
німецька»

Катерина Сергіївна КУДІНОВА

Науковий керівник:

асистент кафедри германської філології та
перекладу Олексій БОЛЕНСЬКИЙ

«Допущено до захисту»

Протокол засідання

кафедри германської філології та перекладу

протокол № 12 від «12» серпня 2025 року

завідувач кафедри

С
к.філол.н., доц. Олександр СТАСЮК

КИЇВ
2025

АНОТАЦІЯ

Дослідження присвячене перекладу німецької військової термінології, зокрема термінам на позначення звань, структур і формувань у складі Бундесверу.

Об'єктом дослідження виступає військова термінологія німецької мови, а предметом – її перекладознавчі, лексико-семантичні та морфологічні особливості у зіставленні з українською мовою.

Метою дослідження є виявлення особливостей перекладу військових термінів, аналіз їх ієрархічної та функціональної відповідності, а також укладання фрагмента двомовного термінологічного словника.

У процесі виконання роботи застосовано аналіз літературних джерел – з метою вивчення теоретичних засад термінознавства та принципів укладання словників; зіставний аналіз – для виявлення відмінностей і відповідників між термінами двох мов; термінографічний підхід – для систематизації лексичних одиниць за сучасними науковими стандартами. Практичний корпус охоплює понад 100 термінів різних рівнів – від звань до назв командувань і підрозділів.

У підсумку вдалося класифікувати ключові труднощі перекладу, обґрунтувати ефективні перекладацькі стратегії та забезпечити практичну основу для подальшої роботи у сфері військового перекладу. Результати дослідження мають практичне значення для перекладачів, які працюють із військовими текстами, та можуть бути використані у подальших термінографічних дослідженнях та лексикографічній практиці.

Ключові слова: військова термінологія, переклад, військові звання, фахова лексика, військові структури та формування, термінологічний словник, морфологічна структура, ієрархічна відповідність.

ABSTRACT

This thesis is devoted to the translation of German military terminology, particularly terms denoting ranks, structures, and formations within the Bundeswehr.

The object of the research is German military terminology, while the subject is its translation-related, lexico-semantic, and morphological features in comparison with the Ukrainian language.

The aim of the study is to identify the peculiarities of translating military terms, to analyse their hierarchical and functional correspondence, and to compile a fragment of a bilingual terminological glossary.

A range of research methods was applied in the course of the study, including the literature analysis aimed at examining the theoretical foundations of terminology studies and principles of dictionary compilation; contrastive analysis to identify correspondences and differences between terms in both languages; and a terminographic approach to organise lexical units according to current scientific standards. The practical corpus includes over 100 terms of varying levels – from ranks to designations of commands and military units.

As a result, the key translation challenges were classified, effective translation strategies were substantiated, and a practical foundation was laid for further work in the field of military translation. The outcomes of the study have practical value for translators working with military texts and can be applied in future terminographic research and lexicographic work.

Keywords: military terminology, translation, military ranks, specialised vocabulary, military structures and formations, terminological glossary, morphological structure, hierarchical correspondence.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ПОНЯТЬ "ТЕРМІН", "ДЕФІНІЦІЯ" ТА ОСОБЛИВОСТЕЙ ВІЙСЬКОВОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ	8
1.1. Теоретичні підходи до визначення поняття «термін»	8
1.2. Специфіка термінологічних словників	12
1.3. Поняття дефініції, її структура та функції	15
1.4 Військовий переклад у контексті термінознавчих досліджень	19
1.5. Поняття та підходи до вивчення військової термінології	22
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1	32
Розділ 2. ПРАКТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПЕРЕКЛАДУ ВІЙСЬКОВОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ ТА УКЛАДАННЯ ФРАГМЕНТА ДВОМОВНОГО ТЕРМІНОЛОГІЧНОГО СЛОВНИКА	34
2.1. Проблеми еквівалентності та ієрархічної відповідності при перекладі німецьких військових звань українською мовою	34
2.2. Відтворення термінів німецької мови на позначення військових структур в українському перекладі.....	44
2.3. Відтворення німецьких термінів на позначення військових формувань українською мовою	51
2.4. Принципи укладання двомовного термінологічного словника	56
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2.	60
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	62
ZUSAMMENFASSUNG	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	65
ДОДАТКИ	73

ВСТУП

У сучасному світі, що характеризується інтенсифікацією міжнародних військово-політичних зв'язків, роль точного та концептуально виваженого міжмовного фахового спілкування стає надзвичайно важливою. Одним із ключових інструментів такої комунікації виступає військова термінологія — структурована лексична система, яка не лише відображає організаційну та ієрархічну побудову збройних сил, але й формує основи професійного спілкування у сфері оборони та безпеки. Труднощі пошуку функціональних відповідників, складність ієрархічної структури звань та розмаїття військових структур формувань у німецькій армії створюють суттєві виклики для перекладача й обумовлюють необхідність глибокого термінознавчого аналізу.

Актуальність дослідження зумовлена практичною потребою у точному та функціонально релевантному перекладі німецьких військових термінів в умовах зростання обсягів міжмовної взаємодії в оборонному секторі. Водночас недостатній рівень опрацювання даної проблематики в межах українського перекладознавства та термінографії створює додаткове підґрунтя для дослідження. Попри наявність значної кількості праць у сфері загального термінознавства, військова терміносистема — зокрема ті її сегменти, що охоплюють назви звань, формувань та організаційно-структурних одиниць збройних сил — досі залишаються малодослідженими у міжмовному зіставленні. Вибір цього корпусу дослідження зумовлений, з одного боку, частотністю та функціональною значущістю цих термінів у фаховому мовленні, а з іншого — відсутністю повної структурної відповідності в українській мові, що вимагає застосування різних перекладацьких стратегій. Саме ці терміни є найбільш показовими для вивчення механізмів трансформації, адаптації та еквівалентного відтворення в умовах міжмовної військової комунікації. У цьому контексті особливого значення набуває не лише теоретичне осмислення специфіки військового терміна як одиниці фахової лексики, а й практичне укладання двомовного термінологічного глосарія, який би забезпечував

лексичну точність, ієрархічну відповідність та контекстуальну релевантність при перекладі відповідних термінологічних одиниць.

Метою дослідження є системне дослідження способів відтворення ключових одиниць військової термінології німецької мови — зокрема назв звань, структур і формувань — з урахуванням їхньої ієрархічної побудови, морфологічних особливостей і семантичної відповідності в українській мові, а також укладання фрагмента двомовного термінологічного словника. Для досягнення цієї мети визначено наступні **завдання**:

- проаналізувати наукові підходи до визначення поняття «термін» і «дефініція» у термінологічному та перекладознавчому аспектах;
- класифікувати основні групи військових термінів німецької мови
- встановити типові лексико-семантичні труднощі при перекладі досліджуваних одиниць;
- виявити релевантні перекладацькі стратегії для кожного з типів військових термінів;
- розробити двомовний термінологічний глосарій, що містить перекладно обґрунтовані відповідники ключових військових термінів німецької мови, з урахуванням їхньої семантичної та ієрархічної специфіки

Об'єктом дослідження виступає військова термінологія німецької мови, репрезентована термінами, що позначають звання, структури та формування.

Предмет дослідження становлять лексико-семантичні, морфологічні та перекладознавчі особливості зазначених термінів, а також їхнє функціональне відтворення в українській мові.

Для проведення дослідження з даної теми були використані наступні **методи**:

1. Аналіз літературних джерел — для вивчення теоретичних засад термінознавства, класифікації військової термінології, підходів до перекладу термінів, а також принципів укладання термінологічних словників;

2. Зіставний аналіз – для виявлення особливостей відтворення елементів німецької військової терміносистеми в українській мові з урахуванням організаційної структури, морфологічних характеристик організаційної та функціонального навантаження термінів;
3. Термінографічний підхід – для укладання фрагмента двомовного словника з дотриманням сучасних принципів термінографії, формуванням точних дефініцій та уніфікації термінів відповідно до вимог фахової комунікації;

Практична значимість роботи виявляється у можливості використання її результатів як методичної бази для фахівців-перекладачів, які працюють з військовими текстами. Дослідження сприяє усуненню типових помилок при відтворенні військових термінів, а також забезпечує чітке зіставлення терміносистем німецької та української мов у межах військового дискурсу.

Згідно з метою й завданням дослідження структура роботи складається зі вступу, теоретичного та практичного розділів, висновків, списку використаних джерел, що містить 65 одиниць та 2 додатки. У першому розділі розглянуто теоретичні засади поняття терміна, специфіку термінологічних словників, дефініцію та її функції, а також військовий переклад у термінознавчому контексті. У другому розділі буде проаналізовано особливості перекладу німецьких військових термінів, зокрема звань, структур і формувань, з урахуванням еквівалентності та ієрархічної відповідності. Окрему увагу приділено принципам укладання термінологічних словників. Обсяг роботи – 64 ст.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ПОНЯТЬ "ТЕРМІН", "ДЕФІНІЦІЯ" ТА ОСОБЛИВОСТЕЙ ВІЙСЬКОВОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

1.1. Теоретичні підходи до визначення поняття «термін»

Проблема визначення поняття «термін» залишається однією з центральних у сучасному термінознавстві. Незважаючи на, здавалося б, усталену традицію використання термінів у науковій, технічній, правничій, медичній, військовій та інших галузях, спроби дати однозначне, універсальне тлумачення цієї одиниці досі не завершилися консенсусом у науковій спільноті. Це зумовлено як різноспрямованістю методологічних підходів до аналізу лексики спеціального вжитку, так і складністю самої природи терміна. На думку Н. Яценко, терміни відіграють роль інтелектуального інструмента, який дає змогу не просто назвати об'єкт, а сформулювати шлях до його усвідомлення, осмислення [32, с. 30]. Відтак, терміни є не лише елементами мовної номінації, а й ключовими одиницями пізнавального процесу, що пояснює складність їх однозначного тлумачення. Така суперечливість і багатовимірність об'єкта дослідження зумовлює потребу в систематичному аналізі наукових підходів до його визначення.

Так, О. Д. Пономарів розглядає термін як одиницю, що входить до певної терміносистеми й визначає конкретне поняття та його місце серед інших понять галузі. Ця одиниця виражається словом або словосполученням, слугує засобом фахової комунікації, належить до словникового складу мови й узгоджується з її нормами [23, с. 91].

Український мовознавець М.А. Жовтобрюх вважає, що термін — це слово або словосполучення, яке точно позначає спеціальне поняття в певній галузі науки, техніки, виробництва, суспільно-політичного життя, культури тощо [11, с. 70]. На нашу думку, визначення М.А. Жовтобрюха, хоча й окреслює одну з базових ознак терміна — точність у визначенні спеціалізованого поняття в межах конкретної галузі, не є вичерпним. Така точка зору обмежується лише номінативною функцією терміна. Водночас термін є більш складною мовною

одиницею, оскільки він також виконує когнітивну й комунікативну функцію, забезпечуючи процеси осмислення та передачі знань.

Вчений-перекладознавець Т. Р. Кияк вважає ключовою відмінністю терміна від загальноживаної лексики те, що термін репрезентує складні, спеціалізовані наукові поняття, тоді як звичайні слова вживаються для позначення буденних, елементарних явищ і об'єктів [20, с. 28].

Цікавим є також тлумачення М. Зубкова, який подає термін як мовний знак, здатний репрезентувати наукове поняття у певній професійній галузі. Автор підкреслює, що терміни можуть мати одне або кілька значень, проте хоча б одне з них має бути спеціальним [12, с. 61].

На думку української мовознавиці Клименко Н. Ф., термін слід розглядати як мовну одиницю — слово або словосполучення, яке не обмежується функцією позначення спеціального поняття. Вона підкреслює, що термін водночас виступає засобом формування та осмислення наукових і технічних понять у процесі пізнання, навчання й професійної діяльності. Таким чином, термін має не лише номінативну, а й когнітивну функцію, будучи інструментом концептуалізації знань у тій чи іншій галузі [13, с. 58].

І. Процик розглядає термін як мовну одиницю, що є складовою термінологічної системи, сформованої в процесі історичного розвитку певної галузі знань. На його погляд, термінологічна лексика слугує для репрезентації спеціалізованих понять та встановлення міжпонятійних зв'язків у межах конкретної галузі. Відтак, терміни мають виразну комунікативну спрямованість: вони забезпечують точність, однозначність і зрозумілість фахового спілкування, що є необхідною умовою ефективного обміну спеціальними знаннями між фахівцями не лише в межах однієї дисципліни, а й у міжгалузевому науковому спілкуванні [24, с. 19]. Слід зауважити, що більшість дослідників одностайно вважають однозначність термінів важливим показником їх упорядкованості та точності, яка забезпечує високу інформативність термінологічних систем. Однак, як у науках, що перебувають на етапі розвитку, де системи понять ще не завершили своє формування, так і в галузях із тривалою історією, системи

понять часто не є достатньо організованими. Тому неможливо досягти абсолютної точності та однозначності термінів. Хоча термінологія передбачає наявність однозначних термінів без синонімів, на практиці терміни бувають багатозначними, коли одне слово позначає кілька різних понять, або існує кілька синонімічних термінів для одного й того самого поняття. Отже, точність і однозначність термінів слід розглядати як бажану мету, до якої прагне кожна термінологічна система, але не як її абсолютну характеристику.

Згідно думки авторів української енциклопедії, термін (лат. *terminus* — рубіж, межа) трактується як мовна одиниця, що служить для позначення спеціального поняття у певній галузі знань чи професійної діяльності, зокрема в науці чи техніці. Серед ключових характеристик терміна виокремлюють наявність дефініції; тенденція до однозначності в межах свого термінологічного поля, тобто термінології певної галузі (наприклад, слово *операція* має різні значення у медицині, військовій справі та банківській сфері), стилістичну нейтральність та високу інформативність. Важливо підкреслити, що ці ознаки реалізуються лише в межах конкретної терміносистеми, за її рамками термін втрачає системність та чіткість та детермінологізується, тобто переходить у загальноживану лексику [28, с. 682]. З огляду на це, вважаємо за потрібне зазначити, що терміносистема — це впорядкована, концептуально узгоджена сукупність термінів, розроблена фахівцями певної галузі знань, яка слугує засобом точного та однозначного вираження понять, що формують зміст наукової теорії, концепції чи професійної діяльності в межах конкретної спеціалізованої сфери [20, с. 23].

На думку дослідниці Марі-Клод Льомм, термін є мовним засобом, що виражає поняття, закріплене за певною сферою професійної діяльності, і функціонує в ній відповідно до конкретних умов уживання [36, с. 55].

У тлумачних джерелах, зокрема у Великому тлумачному словнику сучасної української мови та Літературознавчому словнику-довіднику, термін визначається як мовна одиниця (слово або словосполучення), яка слугує для точного позначення спеціалізованих понять у межах окремої наукової чи

професійної галузі [38, с. 1241; 40, с. 668]. З огляду на це, поняття терміна можна інтерпретувати як складову терміносистеми конкретної дисципліни, що виконує функцію точного номінування і концептуального відображення спеціалізованих знань.

Питання визначення основних властивостей терміна викликає особливу увагу дослідників, адже саме ці характеристики відрізняють його від одиниць загальноживаної лексики. Науковці не лише пропонують дефініції, а й окреслюють низку ознак, якими повинен володіти повноцінний термін у межах терміносистеми. Попри певні відмінності в підходах, простежується відносний консенсус щодо ряду ключових характеристик. Сучасна мова науки і техніки висуває до термінів кілька вимог. Найважливіші з них:

1. термін прагне до однозначності — ряд науковців наполягає на необхідності абсолютного дотримання однозначності, тоді як інші вказують лише на тенденцію до неї, залежно від галузі знань [27, с. 15]. Т. Панько уточнює, що термін може вважатися однозначним лише в межах конкретної терміносистеми, де його дефініція заздалегідь визначена, тому що на рівні декількох підмов полісемія термінів — явище доволі розповсюджене [22, с. 48-49];
2. термін незалежний від контексту — термін повинен мати стабільне значення незалежно від мовної ситуації. Така усталеність тлумачення забезпечує точність терміна як інструмента наукової комунікації [27, с. 15];
3. термін експресивно нейтральний — українські та зарубіжні вчені у своїх дослідженнях підкреслюють, що термін не повинен мати емоційного забарвлення, оскільки його головне завдання — передача об'єктивного знання [27, с. 15];
4. термін систематичний — у сучасній термінознавчій традиції увага також акцентується на системності термінів, тобто їхньому включенні в єдину логічну структуру, що базується на ієрархії та взаємозв'язках понять [25, с. 38];

5. для терміна характерна дефінітивність — кожен термін співставляється з чітким окремим визначенням, яке орієнтує на відповідне поняття [25, с. 38];
6. термін милозвучний (відповідає вимогам евфонії) — з огляду на це, не рекомендується використовувати діалектизми й просторіччя для творення термінів [25, с. 38]. Вважаємо за потрібне підкреслити, що вимога милозвучності є важливою при формуванні термінів, однак її застосування не є абсолютно універсальним. Особливо це стосується термінів, запозичених з інших мов. У таких випадках фонетичні характеристики терміна можуть не повністю відповідати вимогам евфонії в мові, до якої він був адаптований;
7. термінам не властива синонімічність — на думку більшості українських термінознавців, синонімія в межах однієї терміносистеми є фактором, що ускладнює її функціонування і суперечить основним вимогам до термінів. Зокрема, Т. Панько підкреслює, що синонімічні дублети в системі термінів порушують однозначність, яка є ключовою для забезпечення точності наукової комунікації [5, с. 59].

Проаналізувавши різні підходи й дефініції, запропоновані провідними українськими та зарубіжними дослідниками, вважаємо за доцільне подати узагальнене трактування цього поняття, яким ми послуговуватимемось у нашому подальшому дослідженні. Термін — це лексико-понятійна одиниця, яка в межах фахового дискурсу позначає концептуально структуроване знання, функціонує як засіб професійної комунікації, входить до складу терміносистеми певної галузі та виконує номінативну, когнітивну і комунікативну функції.

1.2. Специфіка термінологічних словників

У межах дослідження термінології особливу увагу слід приділити аналізу спеціалізованих термінологічних словників, які не лише систематизують фахову лексику, але й відображають динаміку її розвитку в історичному, соціальному та політичному контексті. Термінологічні словники належать до типів

лінгвістичних словників і слугують засобом фіксації та систематизації термінів, що вживаються у певній галузі знань або в кількох суміжних дисциплінах, що є необхідним для наукової діяльності, навчального процесу та практичного використання [9, с. 38]. Такий словник визначає специфіку термінологічних одиниць конкретної галузі, сприяє розвитку мовної компетентності фахівців, а також забезпечує регулярне оновлення термінології в цій області. Він є важливим довідковим ресурсом, який містить основні концептуальні та енциклопедичні відомості про поняття, позначені термінами, і є ключовим інструментом для опису термінологічної системи цієї галузі [28, с. 296–297]. Теорією і практикою укладання словників займається термінологічна лексикографія

Як зазначалося вище, термінологічні словники належать до категорії довідкових джерел і поділяються на такі основні типи [14, с. 146]:

1. наукові, у яких представлено результати наукових досліджень — як теоретичних, так і експериментальних — у вигляді системи понять та відповідних термінів; ці словники містять довідкову інформацію щодо ключових сфер суспільної діяльності, зокрема науки, освіти, техніки, виробництва та культури;
2. науково-популярні, що подають наукову та прикладну інформацію у доступній формі для широкого загалу; вони слугують засобом популяризації досягнень у науці, техніці та культурі;
3. словники виробничого спрямування, що містять лексику, необхідну для виконання професійних завдань у сфері виробництва, та які розраховані на фахівців різних рівнів підготовки;
4. навчальний посібник, що належить до новітніх типів лексикографічних джерел; він охоплює термінологію конкретної освітньої галузі, має чітке тематичне спрямування та слугує інструментом для супроводу навчального процесу.

Термінологічний словник відіграє важливу роль у формуванні й упорядкуванні термінологічного апарату певної сфери знань. Провідні лексикографи виокремлюють наступні функції таких словників:

1. інформаційна функція полягає у забезпеченні користувача необхідними відомостями та сприяє поглибленню його обізнаності в межах конкретної сфери знань [10, с. 69–70];
2. систематизуюча функція передбачає упорядкування терміносистеми та встановлення парадигматичних зв'язків між термінами [9, с. 39];
3. нормативна функція спрямована на уніфікацію знань, зменшення розбіжностей між індивідуальними тлумаченнями термінів та закріплення загальноприйнятих стандартів терміновживання [14, с. 145];
4. просвітницька функція реалізується через ознайомлення користувача з перекладами іншомовних термінів, що сприяє їх ефективному засвоєнню. [10, с. 64].

Слід підкреслити, що функціональне навантаження термінологічних словників безпосередньо впливає на принципи їх класифікації, яка здійснюється з урахуванням низки критеріїв: формату подачі словникової інформації, принципів добору термінів, цільової аудиторії, особливостей організації матеріалу та специфіки відображуваного змісту. [14, с. 145].

У науковій традиції розрізняють видову та типологічну класифікації термінологічних словників. М. Комова вказує на те, що видова класифікація орієнтується на поділ за окремими ознаками, у той час як типологічна — на їх поєднання та узагальнення [14, с. 146–147]. Класифікація термінологічних словників за видом базується на трьох основних критеріях: інформаційному, матеріальному наповненні та умовах функціонування словника в зовнішньому середовищі. Зокрема, інформаційна складова передбачає врахування таких елементів:

- ступінь охоплення термінологічної лексики, що дозволяє виокремити галузеві, вузькоспеціалізовані, міжгалузеві та універсальні лексикографічні джерела;

- характер опису значень термінів, що передбачає поділ на перекладні словники (двомовні чи багатомовні), а також тлумачні та енциклопедично-довідкові;
- хронологічну складову, за якою розрізняють словники сучасної термінології та ті, що фіксують історичні терміни;
- опис термінологічних словникових одиниць (орфографічний, словотвірний, семантичний, синтаксичний). Ця складова дозволяє глибше аналізувати кожну одиницю в контексті її функціонування в мовній системі та відповідність до загальних правил та стандартів [14, с. 147].

Типологічна класифікація у свою чергу ґрунтується на наступних критеріях:

- функціональна мета словника, яка визначає його як довідкове, наукове, науково-популярне, виробниче чи навчальне видання;
- читацьке призначення, що охоплює різноманітні категорії користувачів, від загальної публіки до конкретних груп фахівців і мовних колективів, для яких термінологічні ресурси мають практичну цінність [10, с. 71].

1.3. Поняття дефініції, її структура та функції

У сучасному термінознавстві дефініція посідає важливе місце, оскільки саме вона є основою для точного обміну фаховою інформацією та відіграє ключову роль у засвоєнні знань конкретної галузі. У науковій літературі загальноновизнано, що саме дефініція виконує функцію фіксації змісту поняття, забезпечуючи його точне тлумачення й логічну взаємопов'язаність з іншими елементами термінологічної системи. Вважаємо за необхідне наголосити, що у військовій сфері, де поняття мають бути чітко визначеними, дефініція відіграє провідну роль у стандартизації термінології, гарантує змістову точність і сприяє ефективному фаховому спілкуванню. Саме завдяки їй терміни набувають чітко окресленого змісту, що дозволяє уникнути семантичних розбіжностей та гарантує взаєморозуміння між структурами різного рівня.

У широкому розумінні дефініція — це стисле змістове окреслення поняття, що відображає його найважливіші характеристики і дає змогу чітко ідентифікувати його серед інших понять у межах певної системи знань [27, с. 31]. Інакше кажучи, дефініція — це коротке і точне визначення, яке дозволяє зрозуміти сутність поняття та відрізнити його від інших у контексті конкретної наукової сфери. Це визначення слугуватиме основою для нашого подальшого дослідження.

У науковій практиці до дефініцій висувають низку принципів вимог. По-перше, вони мають вказувати на родову належність об'єкта, що визначається. По-друге, дефініція повинна окреслювати відмінні ознаки, які дозволяють відрізнити поняття від інших у межах того самого роду. Також неприпустимо визначати об'єкт через нього самого. Крім того, при створенні визначень термінів важливо уникати заперечних конструкцій у дефініціях, якщо це не суперечить змісту поняття. І нарешті, дефініції мають бути точними, однозначними й не допускати двозначностей у тлумаченні [16, с. 20].

Дефініції відіграють важливу роль у термінологічній системі, адже виконують низку ключових функцій, що забезпечують точність, зрозумілість і структурованість наукового знання. Серед основних функцій дефініції варто виокремити наступні: компресивну, яка дає змогу стисло передати інформацію; когнітивну, що фіксує знання про об'єкт і допомагає його осмислити; комунікативну, завдяки якій значення термінів стають чіткими і доступними для всіх учасників фахового спілкування; та узагальнювальну, яка формулює загальні риси поняття й дозволяє віднести його до певної системної категорії [34, с. 54].

Загальноприйнятим є вважати, що термінологічні дефініції слугують для забезпечення чіткого зв'язку між поняттями (*Begriffe*) та їхніми найменуваннями (*Benennungen*). Вони окреслюють поняття шляхом встановлення його співвіднесеності з іншими — вже відомими або раніше визначеними — поняттями [34, с. 62]. Таким чином, дефініція терміна повинна чітко окреслювати його значення у межах відповідної системи понять. Принцип

однозначності, закладений в основу термінознавчої традиції, передбачає, що терміни в межах фахової системи мають фіксоване значення, незалежне від мовленнєвого контексту [37, с. 41].

Одним із важливих положень сучасного термінознавства є трактування дефініції як рівнозначності між двома компонентами — дефінієндумом (визначуване, поняття, зміст якого визначається) та дефінієнсом (визначаюче, частина визначення, яка розкриває зміст визначуваного поняття) [33, с. 17].

Основну структуру дефініції можна подати у вигляді такої схеми:

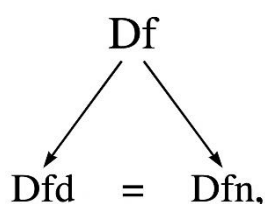

Рисунок 1.1. Структура дефініції

де дефініція (Df) є результатом поєднання дефінієндуму (Dfd) та дефінієнсу (Dfn) — двох компонентів, між якими встановлюється відношення смислової еквівалентності. Така структура гарантує чіткість, однозначність і логічну завершеність дефініції, що особливо важливо в термінологічній практиці.

Наприклад:

Dfd: «сухопутні війська»

Dfn: «найчисленніший самостійний вид збройних сил, призначений для ведення бойових дій переважно на суходолі»

Визначувана частина дефініції, як правило, є лаконічною і виконує функцію ідентифікації об'єкта, що підлягає визначенню. Натомість визначаюча частина містить описові елементи, необхідні для розкриття змісту терміна, і саме в процесі визначення ці характеристики набувають свого смислового значення. Характерною рисою дефініції є наявність рівнозначності між двома її основними компонентами. У певних випадках ці складники можна замінювати один одним без порушення логічної істинності твердження. Змістовий зв'язок між означуваною та означувальною частинами не завжди реалізується формально,

однак є обов'язковою умовою побудови дефініції. З позиції логіки таке співвідношення передбачає принцип взаємозамінності: дефінієндум і *дефінієнс* повинні бути настільки узгодженими, щоб у результаті формулювання виконувалася умова рівнозначності, яку умовно можна подати як $D_{fd} \equiv D_{fn}$ [16, с. 24–25].

Розмаїття форм дефініцій зумовило появу численних спроб їх класифікації. Водночас слід зауважити, що в науковій літературі відсутня уніфікована система типологізації опису логічних понять, а отже дослідники пропонують різні підходи до їхнього поділу залежно від обраних критеріїв.

Так, один із підходів до класифікації дефініцій передбачає їх поділ на дві основні групи — номінальні та реальні. До номінальних відносяться дефініції, які базуються на виявленні найсуттєвіших рис, що дають змогу провести базову ідентифікацію поняття. Натомість реальні дефініції поділяються на кілька підтипів залежно від характеру визначення поняття: генетичні — зосереджуються на наслідках або результатах дії, яку виконує означуване слово; описові — фокусуються на зовнішніх або функціональних характеристиках об'єкта; телеологічні — розкривають зміст через вказівку на ціль або призначення поняття.

У логіці, залежно від способу розкриття змісту поняття, розрізняють два основні типи дефініцій: інтенціональні та екстенціональні. Інтенціональна дефініція передбачає спочатку вказівку на загальне (родове) поняття, а потім — уточнення характерних ознак (видових), які відрізняють конкретне поняття від інших суміжних у межах тієї самої терміносистеми. Саме цей тип дефініцій є найпоширенішим у термінознавчій практиці [33, с. 21]. Наприклад:

- «Generalmajor»

Дефініція: Ein Generaldienstgrad, der oberhalb des Brigadegenerals und unterhalb des Generalleutnants steht und in der Regel die Verantwortung für eine Division trägt.

Родове поняття: Generaldienstgrad

Видові ознаки: steht zwischen Brigadegeneral und Generalleutnant; führt eine Division

Суміжні поняття: Brigadegeneral, Generalleutnant

Екстенціональна дефініція окреслює термін шляхом переліку його підпонять. У такому випадку перелічуються всі підпорядковані поняття визначуваного терміна, які розміщуються на одному ієрархічному рівні в межах відповідної терміносистеми [33, с. 21]. Наприклад:

- «Dienstgrad der Offiziere»: «Leutnant, Oberleutnant, Hauptmann, Major, Oberstleutnant, Oberst»
- «Teilstreitkräfte»: «Heer, Luftwaffe, Marine, Cyber- und Informationsraum»
- «Deutsches Heer»: Panzertruppen, Infanterie, Heeresaufklärungstruppe, Pioniertruppe, Heeresfliegertruppe, Artillerietruppe, Heereslogistiktruppe. Spezialkräfte, Fernmeldetruppe, Sanitätsdienst des Heeres.

У своїх дослідженнях Л. С. Паламарчук та Л. А. Юрчук розрізняють два типи дефініцій залежно від категорії понять, які підлягають поясненню: 1) описові дефініції, характерні переважно для службових частин мови (зокрема, прийменників, часток, сполучників); 2) дефініції для лексем із номінативною функцією, які поділяються на: а) такі, що розкривають зв'язок терміна з об'єктом, явищем або поняттям, яке воно позначає; б) дефініції, що спираються на словотвірну спорідненість і передбачають відсилання до спорідненого за коренем слова [21, с. 28].

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що попри існування різних підходів до побудови дефініцій, у межах нашого дослідження ми будемо опиратися на інтенціональний тип, який передбачає визначення через родові поняття та видові ознаки. Така модель забезпечує необхідний рівень точності, однозначності й логічної послідовності, що є критично важливим у військовій термінології. Саме ця структура дефініції дозволяє досягти стандартизації термінів і створює надійне підґрунтя для їхнього системного аналізу.

1.4 Військовий переклад у контексті термінознавчих досліджень

Військовий переклад доцільно розглядати як окрему форму фахового міжмовного посередництва, що функціонує в межах військових структур з

метою налагодження точного та ефективного інформаційного обміну між суб'єктами військової діяльності. Ми поділяємо підхід українського дослідника В. Балабіна, який трактує військовий переклад як специфічну форму двомовної та міжкультурної взаємодії, що орієнтована на опрацювання текстів військової тематики. Така перекладацька діяльність здійснюється як у стандартних умовах службової практики, так і в екстремальних ситуаціях, охоплюючи різні напрями функціонування збройних сил — зокрема, у політичному, технічному та спеціалізованому контекстах. Центральну роль у цьому процесі відіграє перекладач, який забезпечує мовне посередництво на професійному рівні [3, с. 12]. Таким чином, військовий переклад – це не просто передача змісту з однієї мови на іншу, а комплексний процес, що включає когнітивне осмислення специфічної лексики, а також логічно послідовне відтворення інформації з обов'язковим дотриманням змістової точності.

Військова термінологія є однією з ключових складових перекладу військових текстів. Ефективна реалізація військового перекладу неможлива без ґрунтовного володіння відповідною терміносистемою, що формується відповідно до функціональних потреб збройних сил. Термінологія в таких текстах виконує не лише номінативну функцію, а й слугує інструментом стандартизації змісту, забезпечуючи уніфіковане розуміння ключових понять у багатомовному контексті [3, с. 40].

На формування та військової термінології істотно впливають як зовнішні, так і внутрішні чинники. Серед ключових слід виокремити суспільно-історичні події, зокрема воєнні конфлікти, зміни систем державного управління, революційні процеси, що створюють потребу у фіксації нових понять. Окрім того, важливим є культурно-історичний контекст, що включає традиції військової справи, історичну пам'ять та символіку, які формують концептуальні рамки термінотворення. Не менш важливими є міжнародні взаємодії: інтеграція до міжнародних структур та військові союзи. Внутрішні чинники охоплюють мовну політику, спрямовану на нормування, стандартизацію та систематизацію

термінології, що забезпечує стабільність і функціональну ефективність військової терміносистеми [1, с. 272].

Взаємозв'язок між військовим перекладом і термінознавством є багаторівневим і взаємозумовленим. З одного боку, успішне здійснення перекладу вимагає від перекладача знання актуальної терміносистеми, з іншого – військова перекладацька практика збагачує термінознавчі дослідження новими одиницями й контекстами вживання. Термінознавство надає перекладачеві системне розуміння принципів термінотворення, їхньої структури, семантики та вживання, що є запорукою точного й адекватного перекладу [3, с. 45].

Термінознавчі студії засвідчують, що переклад термінів не може зводитися до пошуку словникових відповідників, адже терміни функціонують як елементи систем, у яких кожна одиниця набуває свого значення лише у взаємозв'язку з іншими. У військовій галузі це особливо виразно, оскільки терміни є частиною ієрархізованої системи команд, звань, технічних одиниць, видів озброєння тощо [1, с. 59]. Тому перекладач, працюючи з військовими текстами, повинен не лише володіти лексичним еквівалентом, а й мати термінознавчу компетентність — здатність аналізувати місце і функцію терміна в системі, і зіставляти структури терміносистеми мови-оригіналу та цільової мови [31, с. 107]. Термінознавча компетентність перекладача відіграє ключову роль у забезпеченні точності й адекватності військового перекладу. Глибокі знання про структуру, функції та специфіку військової термінології дають можливість перекладачу точно інтерпретувати і передавати значення термінів, що належать до спеціалізованої лексики. Як зазначає М. Іванова, недостатнє володіння термінологією призводить до втрати точності, появи помилок і невідповідностей у перекладі, що в військовій сфері може мати критичні наслідки [2, с. 12–13]. Таким чином, якісна підготовка військового перекладача передбачає всебічне опанування основ термінознавства як необхідної умови для здійснення точного та адекватного перекладу спеціалізованої військової лексики.

Один із центральних аспектів взаємозв'язку між військовим перекладом і термінознавством полягає в тому, що перекладач працює не лише з лексичними

одинацями, а з поняттями, які ці одиниці позначають. Його завдання — не просто знайти відповідник, а з'ясувати, чи існує в терміносистемі мови перекладу аналогічне поняття. У разі його відсутності постає потреба в передачі цього змісту іншими засобами — шляхом описового перекладу, калькування або запровадження нового терміна. Як зазначає І. Литовченко, саме перекладач у таких випадках фактично виконує термінотворчу функцію, пропонуючи або адаптуючи терміни, які згодом можуть бути включені до терміносистеми мови-реципієнта [15, с. 93].

Отже, військовий переклад є складною і специфічною формою фахового міжмовного посередництва, яка вимагає високої точності та глибокого знання військової термінології. Він тісно взаємопов'язаний із термінознавством, оскільки успішне здійснення перекладу залежить від здатності перекладача правильно інтерпретувати та застосовувати терміни, що належать до специфічної терміносистеми.

1.5. Поняття та підходи до вивчення військової термінології

Сфера військової діяльності посідає вагомe місце у формуванні інноваційної лексики, що поповнює словниковий запас сучасних мов — зокрема української та німецької. Військова термінологія є невід'ємною складовою спеціалізованої лексики, що формується під впливом потреб військової сфери та відіграє важливу роль у забезпеченні ефективної комунікації між військовослужбовцями, у процесі бойової підготовки та управління військами. Крім того, військові терміни дедалі частіше поширюються поза межі фахового дискурсу, у зв'язку з чим науковий інтерес до системного дослідження військової терміносистеми зростає, і вивчення її структури, класифікації та функціонування стає актуальним у межах термінознавства та дотичних наук.

Військова термінологія впродовж останніх десятиліть стабільно привертає увагу українських мовознавців, які досліджують її лексико-семантичні, історичні, структурні та комунікативні аспекти. Серед них варто відзначити праці Я. Яремка, О. Андріянової, С. Гриценка, Д. Василенка, Л. Білозерської, Т.

Лебедєвої, І. Литовченка, Л. Мурашко, Р. Сидоренка, Н. Акульшиної, І. Бабій, Л. Кучвари та Л. Туровської.

Проблематику військової термінології в німецькому мовознавстві розглядали такі науковці, як А. Юст, К. Швайніц, А. Райснер, Й. Кейль, Х. Ган, К. Арсан, Г. Нойманн та інші. Їхні дослідження охоплюють як історичний розвиток військових термінів, так і сучасні аспекти військової термінології.

Враховуючи, що військова термінологія є важливою частиною сучасної лексики, доцільно дати їй чітке визначення для подальшого аналізу.

І. Литовченко акцентує увагу на тому, що військова термінологія є своєрідним засобом професійного спілкування в армії. Вона складається з термінів, які характеризують організацію військових сил, їх технічне оснащення, процеси управління та бойову діяльність [15, с. 27].

Австрійський лінгвіст Е. Долецаль вважає, що військова термінологія, як і спеціалізована військова лексика, є ключовим елементом професійної мови, яка функціонує в межах військової комунікації [35, с. 13].

На думку Л. Мурашко, військова термінологія являє собою організовану та структуровану систему термінів, що пройшла процес стандартизації та гармонізації, узгоджену на різних рівнях, зокрема міжвідомчих та міждержавних [18, с. 62].

О. Андріянова трактує військову термінологію як частину спеціалізованої лексики, яка використовується в армії для позначення об'єктів, явищ, дій, процесів і понять, що мають пряме відношення до військової діяльності [19]. У межах нашого дослідження оберемо це твердження як провідне

Слід зазначити, що деякі дослідники ототожнюють поняття «військова термінологія» з ширшим поняттям «військова лексика», та наголошують, що військова сфера охоплює низку самостійних галузей знання й діяльності. Науковці пропонують розрізняти тактичну, організаційну, військово-технічну термінологію, а також терміни, властиві окремим родам військ і видам збройних сил. Кожна з цих підсистем має власну структуру та функціональні особливості, що вимагає диференційованого підходу до їх вивчення [15, с. 26]. У межах

нашого дослідження ми дотримуємося позиції про доцільність розмежування понять «військова лексика» та «військова термінологія». Військова лексика, на нашу думку, охоплює ширший мовний масив, що включає не лише терміни, а й загальноживану лексику, професійні жаргонізми, емоційно забарвлені одиниці тощо, які функціонують у військовому дискурсі. Натомість військова термінологія є системною та впорядкованою підсистемою цієї лексики, що складається з термінів, які відзначаються точністю, однозначністю й фіксованістю значень та характеризується власними системними ознаками та функціональними характеристиками.

Військова галузь формує свою власну терміносистему, в межах якої складно встановити чіткі межі поняття «військовий термін». Це пов'язано з широким охопленням тем і процесів, характерних для цієї сфери, внаслідок чого загальноживані слова набувають особливого значення в контексті військової діяльності. Під військовим терміном зазвичай розуміють мовну одиницю, що позначає спеціалізоване поняття, пов'язане з тією чи іншою галуззю військової науки або техніки, що характеризується чіткою номінативністю, унормованістю, однозначністю, репрезентативністю, семантичною та стилістичною нейтральністю, а також стабільністю значення [18, с. 63].

Аналізуючи військову термінологію науковці з різних країн виділяють її ключові особливості, серед них:

1. багаторівнева організація – військова термінологія має складну структуру, що охоплює як загальні терміни, які використовуються у всіх видах військ, так і вузькоспеціалізовані — характерні лише для окремих родів або напрямів військової діяльності;
2. використання термінів інших терміносистем – наукових і технічних галузей;
3. регламентованість більшої частини термінів – військові терміни переважно мають чітко визначене значення, закріплене в офіційних документах, статутах та нормативних актах, що забезпечує однозначність тлумачення в службовій комунікації;

4. динамічність – вона пов'язана з поступовим вилученням застарілих термінів, зміною їх значень та введенням нових понять. Такі зміни обумовлені розвитком військових сил, впровадженням новітніх зразків озброєння і техніки, а також удосконаленням методів ведення бойових дій і змін у стратегії війни.
5. використання складних слів, абревіатур та інтернаціоналізмів;
6. домінування іменників, оскільки вони служать для позначення широкого спектра військових, тактичних та технічних об'єктів і явищ, що є основними об'єктами військової діяльності;
7. відсутність емоційно-експресивних відтінків [15, с. 32].

Доцільно зауважити, що військові терміни, на відміну від загальних слів, мають чітке і однозначне співвідношення з конкретним об'єктом реальної дійсності, який може бути позначений одним поняттям, денотатом або певною кількістю однакових об'єктів. Це однозначне співвідношення існує лише в межах конкретної галузі військової справи. Багатозначність терміна виникає тільки в разі його використання в різних сферах військової діяльності або в різних контекстах, таких як «Bericht» (донесення, звіт, рапорт), «Meldung» (донесення, повідомлення, інформаційне зведення), «Rapport» (рапорт, звіт), «Einheit» (одиниця, підрозділ, військове формування), «Gruppe» (бойова / стрілецька / розвідувальна група), «Ziel» (ціль, об'єкт атаки, завдання), «Objekt» (військовий / стратегічний об'єкт, об'єкт охорони). Варто зазначити, що однозначність терміна в межах певної терміносистеми не означає наявності лише одного можливого перекладу цього терміна іншою мовою. Варіативність перекладацьких відповідників не є проявом багатозначності терміна, а радше свідчить про особливості відтворення його значення в іншій мовній системі з урахуванням контексту, функціонального стилю та термінологічних норм. Військові терміни зазвичай не мають синонімів або мають такі, які різняться за контекстом використання. Системна обумовленість термінів проявляється у їхній взаємозалежності, зокрема через вираз родових та видових понять або

наявність чіткої ієрархії, що, наприклад, можна простежити у військових званнях [18, с. 108].

Сучасне термінознавство характеризується багатоманіттям наукових підходів, які забезпечують комплексне, багаторівневе осмислення терміна як мовної одиниці та компонента спеціалізованої мовної системи. У межах наукової традиції виокремлюють низку провідних підходів до вивчення термінології [26, с. 2]:

1. Історико-етимологічний підхід (Н. Місник, Л. Туровська, В. Кульпіна М. Сташко, Н. Яценко) — орієнтований на вивчення походження термінів, джерел їх запозичення, трансформації семантичної структури в історичному розвитку;
2. Лінгвокогнітивний підхід (М. Володіна, С. Дудецька, Л. Груніна та ін.) — розглядає терміни як результат і засіб концептуалізації спеціальних знань;
3. Лінгвопрагматичний підхід (В. Іващенко, Л. Буянова, А. Широколобова) — вивчає терміни в контексті їх використання, з урахуванням комунікативної ситуації та мовленнєвої мети;
4. Перекладознавчий підхід (М. Вербенець, В. Карабан, Л. Білозерська, С. Рибачок) — передбачає аналіз термінів у зіставному аспекті, визначення міжмовних відповідників, виявлення труднощів перекладу термінологічних одиниць;
5. Соціокогнітивний підхід (E. Faulstich, S. Ballarin, K. Kerremans, R. Temmerman) — поєднує когнітивну й соціолінгвістичну парадигми, розглядаючи терміни як результат спільної пізнавальної діяльності професійної спільноти;
6. Структурно-семантичний підхід (І. Знаменська, І. Котеленець, С. Локайчук) — передбачає аналіз термінів як елементів лексико-семантичної системи мови. У цьому підході вивчається внутрішня будова терміна, способи термінотворення, словотвірні моделі, а також семантичні відношення;

7. Структурно-системний підхід (О. Чорна, М. Гонтар) — спрямований на вивчення термінології як цілісної системи, в межах якої кожен термін виконує певну функцію та має логічно обґрунтоване місце;
8. Функціональний підхід (Т. Кияк, В. Лейчик та ін.) — зосереджується на ролі термінів у фаховій комунікації, розглядаючи їх як засіб точної, однозначної та стандартизованої передачі спеціалізованої інформації. Терміни аналізуються з погляду їхньої інформативності, номінативної та когнітивної функцій, а також здатності забезпечувати ефективну взаємодію між учасниками професійного дискурсу.

Сукупність окреслених підходів репрезентує багаторівневу систему аналізу термінології. Завдяки своїй теоретичній універсальності ці наукові парадигми можуть бути адаптовані й до вивчення окремих терміносистем, зокрема військової, яка, попри галузеву специфіку, підпорядковується загальним законам формування, розвитку й функціонування спеціалізованої лексики.

Систематизація термінів є однією з ключових цілей термінознавчих досліджень, особливо в таких складних і багатогранних сферах, як військова справа. Військова термінологія охоплює широкий спектр понять, що стосуються організаційної структури, типів озброєння, тактичних дій, логістики та інших підсистем. Це зумовлює потребу в чіткому впорядкуванні терміносистеми. Розмаїття термінів і постійний розвиток військової галузі сприяють формуванню численних підходів до їх класифікації.

С. Бондарчук підходить до вивчення військової термінології з позиції комплексного аналізу, пропонуючи її структурувати відповідно до ключових напрямів військової діяльності. Він виокремлює наступні основні тематичні групи термінів:

- позначення військових звань (Oberstleutnant — підполковник, General — генерал, Sergeant — сержант, Offizier — офіцер);
- назви озброєння, військового спорядження та відзнак (das Maschinengewehr — кулемет, die Schutzweste — бронежилет, der Orden — орден);

- позначення військових структур та формувань (die Infanterie — піхота, die Artilleriebrigade — артилерійська бригада, das Panzerbataillon — танковий батальйон);
- опис бойової тактики, стратегій та пов'язаних з ними дій чи наслідків (der Zermürbungskrieg — війна на виснаження, die Retirade — відступ, der Waffenstillstand — перемир'я) [5, с. 115].

У своїх дослідженнях Ю. Лукіяничук здійснює глибоку систематизацію військової термінології, орієнтуючись на поділ за родами та видами збройних сил. Його підхід ґрунтується на функціональному призначенні термінів у межах конкретних військових підрозділів. Така класифікація враховує технічні особливості, організаційну структуру та бойове призначення кожного роду військ. До ключових категорій, визначених автором, належать терміни Сухопутних військ (die Feuergruppe — вогнева група), терміни Військово-морських сил (der Marinestützpunkt — військово-морська база), терміни Військово-повітряних сил (die Lenkbombe — керована бомба), терміни військ зв'язку (die Satellitenkommunikation — супутниковий зв'язок), терміни інженерних військ (der Brückenlegepanzer — мостоукладальний танк) [17, с. 66].

На думку С. Фролова, ефективне використання військової термінології потребує чіткого розмежування понять за основними критеріями — тактичним, організаційним та військово-технічним. У межах запропонованої систематизації дослідник виокремлює тактичні терміни (die Verteidigungsstellung — оборонна позиція), організаційні терміни (der Truppenteil — військовий підрозділ, die Logistik — логістика), військово-технічні терміни (die Panzerabwehrrakete — протитанкова ракета, die Sprengladung — вибуховий заряд), терміни за видами військ та родами збройних сил (die Luftstreitkräfte — повітряні сили, der Militärnachrichtendienst — військова розвідка) [29, с. 135].

Подібно до вищезазначеного підходу, І. Литовченко у своїх наукових працях розвиває ідею подальшої тематичної диференціації та структурує військові терміни за тематичними напрямками [15, с. 30]:

1. військово-технічні терміни

2. оперативно-тактичні терміни;
3. військово-адміністративні терміни;
4. військово-топографічні терміни;
5. військово-інженерні терміни;
6. військово-медичні терміни;
7. авіаційні терміни.

Залежно від ступеня складності тлумачення та перекладу фахівці з перекладознавства класифікують військові терміни на три основні категорії [3, с. 34]:

1. Терміни, що стосуються явищ і об'єктів військової сфери, які є подібними або однаковими в багатьох мовах. Переклад таких термінів зазвичай не викликає суттєвих труднощів. Дослідники поділяють їх на кілька підкатегорій:
 - як еквівалент виступає термін, форма якого схожа на форму німецького терміна, тобто інтернаціональні терміни (*die Division* — дивізія);
 - як еквівалент виступає термін, форма якого не має прямого зв'язку з терміном німецької мови (*Oberst* — полковник);
 - багатокомпонентний термін, кожен елемент якого має чіткий відповідник (*die Bodenoperation* — наземна операція);
 - багатокомпонентний термін, загальне значення якого повністю збігається зі значенням відповідника, проте окремі його компоненти відрізняються (*der Gefechtsstand* — командний пункт).
2. Термінологічні одиниці, що відображають військові поняття, відсутні в деяких мовах, проте мають усталені термінологічні відповідники. Точний переклад термінів цієї категорії забезпечується шляхом добору відповідних еквівалентів за принципом адекватної заміни. Визначальну роль у цьому процесі відіграє контекст, оскільки саме він дозволяє встановити загальний зміст терміна, виходячи зі значення його окремих складників (*Führungsakademie der Bundeswehr* — академія командування Бундесверу);

3. Військові терміни, пов'язані з унікальними реаліями військової справи, які не мають термінологічних відповідників у деяких мовах, що ускладнює процес їхнього перекладу.

Для адекватного перекладу подібних термінів необхідний ретельний аналіз їхніх компонентів. У перекладацькій практиці для передачі таких одиниць використовують наступні стратегії:

- дослівний переклад (Flottillenadmiral — адмірал флотилії);
- описовий переклад (das Verzögerungsgefecht — бій із метою уповільнення просування противника);
- повна або часткова транслітерація (die Artillerie — артилерія).

Одним із важливих критеріїв систематизації військових термінів є їх морфологічна структура, яка відображає спосіб словотвірної організації терміна. У сучасному термінознавстві прийнято виокремлювати такі основні типи термінів за морфологічною структурою:

1. Прості терміни — складаються з одного морфологічного компонента. Як правило, вони позначають базові поняття або родові категорії. Наприклад: das Heer (військо), der Dienst (служба), das Bataillon (батальйон);
2. Складні терміни (композиції) — утворюються шляхом поєднання двох або більше основ, переважно іменникових або прикметниково-іменникових. У німецькій військовій терміносистемі композиції становлять значну частку лексики. Наприклад: Logistikkommando (Командування Сил логістики), Gefechtsausbildung (бойова підготовка);
3. Багатокомпонентні терміни — поєднання кількох слів із синтаксичним зв'язком, зокрема за допомогою прийменників чи атрибутивних прикметників. Наприклад: Bewertung der Gefährdungslage (оцінка рівня загрози), Kommando Strategische Aufklärung (Командування стратегічної розвідки);
4. Абревіатури — скорочення багатокомпонентних термінів або термінів-композицій, які широко використовуються в офіційній та військовій комунікації. Наприклад: Gemeinsame Sicherheits- und Verteidigungspolitik

(GSVP) (Спільна політика безпеки та оборони), Gebirgskampfzentrum (GebKpfZ) (Центр гірської підготовки) [3, с. 131].

Науковиця Л. Білозерська пропонує класифікацію термінів військового спрямування за рівнем спеціалізації та розрізняє загальновійськові терміни, що функціонують у різних сферах збройних сил та мають універсальний характер (der Befehl — наказ, die Verteidigung — оборона), міжродові терміни, які вживаються у різних родах військ і нерідко виходять за межі суто військового вжитку (die Versorgung — забезпечення, постачання, die Gefechtsbereitschaft — бойова готовність) та терміни вузької спеціалізації, що характерні лише для окремих галузей військової діяльності (die Luftüberlegenheit — перевага в повітрі, das Scharfschützengewehr — снайперська гвинтівка, der Schützenpanzer — бойова машина піхоти) [4, с. 22–23].

Варто зауважити, що ця класифікація є певною мірою умовною, оскільки у військовій терміносистемі спостерігається перехресне вживання багатьох термінів, зокрема тих, що належать до сфери озброєння, техніки чи тактики. Таким чином, розмежування термінів за рівнем спеціалізації потребує контекстуального підходу, з урахуванням функціональних особливостей їх уживання, сфери застосування, а також взаємодії між родами військ і типами бойових завдань.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Проведений теоретичний аналіз дозволяє сформулювати комплексне уявлення про ключові поняття та підходи, що лежать в основі сучасного термінознавства. Насамперед, нами було встановлено, що поняття “термін” розглядається як багатофункціональна мовна одиниця, яка виконує номінативну, когнітивну та комунікативну функції. У науковому дискурсі термін постає не лише як позначення певного поняття, а й як когнітивна одиниця, що відображає результат концептуалізації знань у певній галузі. Його використання передбачає дотримання низки ознак: однозначності, системності, дефінітивності, нейтральності та незалежності від контексту. Ці характеристики забезпечують точність і сталість термінологічного апарату, що є необхідною умовою для фахового спілкування.

Науковий інтерес викликає також структура термінологічної системи, яка складається не лише з окремих термінів, а й з дефініцій як інструментів логічного структурування знань. Дефініція у термінознавстві розглядається як засіб закріплення значення поняття та встановлення його місця у відповідній системі. Вона забезпечує функціональну однозначність, служить основою для створення термінологічних словників і відіграє важливу роль у фаховій комунікації. У термінологічній практиці найуживанішими є інтенціональні дефініції, які окреслюють родові поняття та його видові ознаки. Така модель дозволяє зберігати логічну чіткість і однозначність у тлумаченні спеціалізованих термінів.

Військова термінологія, як складова частина спеціалізованої мови, характеризується високим рівнем упорядкованості, нормативності та ієрархічної структурованості. Вона охоплює широкий спектр понять, що охоплюють організаційні одиниці, звання, види озброєння, тактичні операції, логістичні процеси та інші ключові компоненти військової діяльності. Її лексична специфіка виявляється у домінуванні іменникових конструкцій, використанні аббревіатур, інтернаціоналізмів, термінів складної морфологічної будови, а також у дотриманні високого ступеня формалізації. Постійні трансформації у

військовій галузі, пов'язані з технічним прогресом, зміною військових стратегій і розвитком міжнародного військового співробітництва, сприяють активному оновленню термінологічного апарату. У зв'язку з цим постає необхідність у системній класифікації, уніфікації та впровадженні нових термінів, що відповідають сучасним потребам військової практики.

Засобом кодифікації та впорядкування терміносистем у межах певної галузі знань виступають термінологічні словники. Залежно від цілей створення та призначення, вони можуть мати наукову, навчальну, нормативну або інформаційну функцію, а також враховувати потреби різних категорій користувачів. Побудова таких словників ґрунтується на чітко визначених принципах добору, систематизації та опису термінологічних одиниць, що сприяє формуванню узгодженого й стандартизованого фахового мовлення.

Вагомим аспектом нашого теоретичного дослідження є аналіз ролі термінознавства у сфері військового перекладу. Військовий переклад є специфічною формою міжмовного фахового посередництва, яка потребує високого рівня термінознавчої компетентності. Знання структури, функцій та семантичних особливостей термінів дозволяє перекладачу забезпечувати точну інтерпретацію військових понять. Особливу увагу приділено аналізу стратегій перекладу термінів різної складності, включаючи транслітерацію, калькування та описовий переклад.

У межах теоретичного дослідження нами також було розглянуто низку підходів до класифікації військової термінології, зокрема відповідно до сфер вживання, роду та виду військ, функціонального призначення, тематичного спрямування, рівня спеціалізації та перекладознавчої складності. Така різноманітність підходів засвідчує складність і гнучкість військової терміносистеми, а також зумовлює необхідність у ретельному аналізі її внутрішніх зв'язків, що є важливою умовою як для систематизації термінів, так і для їх адекватного перекладу.

Здобуті результати створюють необхідне підґрунтя для подальшого практичного аналізу військових термінів у перекладацькому аспекті.

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПЕРЕКЛАДУ ВІЙСЬКОВОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ ТА УКЛАДАННЯ ФРАГМЕНТА ДВОМОВНОГО ТЕРМІНОЛОГІЧНОГО СЛОВНИКА

2.1. Проблеми еквівалентності та ієрархічної відповідності при перекладі німецьких військових звань українською мовою

Однією з важливих складових військової терміносистеми є система військових звань, переклад яких нерідко супроводжується труднощами зумовлених різницею в ієрархічних структурах різних армій, термінологією та культурно-історичним контекстом. Як зазначає В. Балабін [2, с. 13], військовий переклад повинен забезпечувати не лише мовну, але й функціональну еквівалентність, враховуючи специфіку військових структур. Особливо актуальною ця проблема постає у процесі перекладу німецьких військових звань українською мовою, оскільки система звань у Бундесвері вирізняється високим ступенем деталізації, наявністю численних проміжних ступенів і термінів, які не мають прямих чи функціонально точних відповідників у Збройних силах України.

У німецьких Збройних силах — як у Сухопутних військах (Heer), так і у Військово-повітряних силах (Luftwaffe) та Військово-морських силах (Marine) — існує спільна структурна модель військових звань, яка включає офіцерський (Offiziere), сержантсько-старшинський (Unteroffiziere) та солдатський корпус (Mannschaften). Особливістю є поділ сержантського складу на дві категорії. Окрім цього, класифікація військових звань Бундесверу дозволяє розмежувати сержантсько-старшинський корпус на два функціональні рівні. До вищого рівня належать звання *Feldwebel*, *Oberfeldwebel*, *Hauptfeldwebel* і *Oberstabsfeldwebel*, що формують послідовну ієрархію зі зростанням відповідальності та командних повноважень. Натомість *Unteroffizier* та *Stabsunteroffizier* займають нижчі позиції, що відповідають початковому рівню сержантської ланки. У контексті перекладу така багаторівнева структура створює додаткові труднощі, оскільки українська терміносистема не передбачає настільки деталізованої ієрархізації

сержантських звань, унаслідок чого низка німецьких звань із різною функціональною наповненістю потребують адаптивного відтворення.

Окрему увагу варто приділити перекладу звання *Stabsgefreiter*, яке в структурі Бундесверу займає проміжне положення між базовими рядовими званнями та сержантсько-старшинським корпусом. Попри те, що в міжсистемних таблицях співвіднесення воно іноді формально ототожнюється з молодшим сержантом Збройних сил України, такий варіант перекладу не відображає фактичного статусу цього звання в німецькому контексті, оскільки *Stabsgefreiter* не має сержантських повноважень і за своєю суттю залишається в межах рядового складу.

Наступні труднощі виникають під час перекладу таких звань, як *Stabsunteroffizier Feldwebelanwärter* (молодший штаб-сержант – кандидат у фельдфебелі) та подібних, що поєднують чинний ранг та кандидата на звання. Подібні конструкції відсутні в офіційній термінології ЗСУ, що ускладнює переклад та вимагає відповідного способу перекладу. Водночас варто зазначити, що терміни зі складником *Anwärter* характерні переважно для офіційного вживання — вони фіксуються у військових наказах, документації щодо призначення, у переліках посад та навчальних матеріалах для новобранців. Аналогічно, *Stabshauptmann*, як проміжне звання між капітаном і майором, не має прямого українського еквівалента, оскільки воно відображає специфіку кар'єрного зростання в Бундесвері.

Чимало викликів постає при перекладі звань, характерних для військово-морських сил, де є низка унікальних звань — *Maat*, *Bootsmann*, *Obermaat* — які не мають точного відповідника в українській військово-морській термінології. У таких випадках доводиться орієнтуватися не лише на ранг, а й на функції, які виконує зазначений військовослужбовець. Розгляньмо останній термін детальніше: у класифікації звань НАТО звання *Obermaat* у Бундесвері відповідає рівню OR-5, тоді як у Військово-морських силах України відсутній окремий ранг на цьому рівні, що створює так званий ієрархічний розрив. У зв'язку з цим при перекладі звання *Obermaat* нами було застосовано функціонально наближений

еквівалент — старшина 1-ї статті, як найвідповідніший за командними обов'язками, статусом та позицією в сержантському корпусі. Такий вибір є умовною адаптацією, що враховує відсутність прямого структурного відповідника в національній терміносистемі. Звання *Bootsmann* у німецько-українському військовому словнику трактується на *боцман* [42, с. 62]. В українській військовій традиції термін «боцман» має двоїстий статус: з одного боку, це загальноживане поняття, що фігурує у флотській термінології, а з іншого — у чинній структурі ВМС ЗСУ таке звання відсутнє, і натомість використовуються «старшина». З огляду на це, у роботі залишено обидва варіанти — «боцман / старшина», що дає змогу врахувати як усталену традицію в термінотворенні, так і потребу нормативної точності у фаховому перекладі. Водночас вважаємо, що перевагу варто надавати саме варіанту «старшина», оскільки він відповідає чинній класифікації військових звань у ВМС ЗСУ та узгоджується з кодом OR-6 у системі НАТО, який також закріплений за званням *Bootsmann* у Бундесвері

Окремо доцільно буде також розглянути звання *Fähnrich* (фенрих), що має чітко визначене функціональне навантаження — військовослужбовець у цьому статусі ще не є офіцером, однак уже проходить спеціалізовану підготовку до виконання офіцерських обов'язків. Саме тому при перекладі важливо не лише передати фонетичну форму, а й уникнути хибних асоціацій із іншими військовими традиціями, які не відповідають сучасній структурі Бундесверу. В українськомовному перекладацькому середовищі трапляються два варіанти транслітерації цього звання — «фенрих» та «фендрик». Останній є, по суті, некоректною калькою з російської мови, де в радянській термінологічній системі закріпився саме такий переклад. У радянській армії звання прапорщик (яке часто ототожнюється з фендриком) виконувало зовсім інші функції — технічної або тилової спеціалізації — й не передбачало офіцерської траєкторії, що суттєво відрізняє його від німецького *Fähnrich*. Відтак, форма «фенрих» є фонетично точною, академічно коректною і стилістично прийнятною.

Термін *Gefreiter* часто ототожнюється з українським званням єфрейтор, однак його використання у сучасній військовій термінології України є застарілим. У результаті реформування системи військових звань у Збройних Силах України та поступової адаптації до стандартів НАТО, звання *єфрейтор* було вилучено з чинної класифікації. Відповідно, у фаховому перекладі доцільно застосовувати функціонально наближений термін – *солдат*.

Загалом, невідповідність ієрархічних структур обох армій — німецької та української — унеможлиблює механічний переклад і вимагає комплексного підходу, який поєднує:

- еквівалентну заміну, що використовується для передачі іншомовної одиниці через функціонально рівнозначний термін у цільовій мові;
- описовий переклад — використовується для термінів, що не мають прямого еквівалента або є вузькоспеціалізованими;
- транслітерацію, яка використовується для передачі термінів, які не мають відповідників у цільовій мові або є міжнародними;
- калькування — дослівний переклад компонентів терміна.

Зважаючи на зазначені труднощі відтворення військової ієрархії при перекладі звань різних родів військ Бундесверу, наступним кроком стало проведення практичного аналізу перекладацьких стратегій. У таблиці нижче подано зіставлення німецьких військових звань із їхніми українськими відповідниками. Аналіз охоплює звання Сухопутних, Військово-повітряних та Військово-морських сил, включно з кандидатськими й проміжними статусами, що притаманні німецькій військовій системі. У ході практичного аналізу було залучено німецькомовні тлумачні та галузеві словники [41; 42].

Структура військових звань Сухопутних військ Бундесверу

General	генерал (транслітерація)
Generalleutnant	генерал-лейтенант (дослівний переклад)

Generalmajor	генерал-майор (дослівний переклад)
Brigadegeneral	бригадний генерал (дослівний переклад)
Oberst	полковник (словниковий відповідник)
Oberstleutnant	підполковник (словниковий відповідник)
Major	майор (транслітерація)
Stabshauptmann	штабс-капітан (дослівний переклад)
Hauptmann	капітан (словниковий відповідник)
Oberleutnant	старший лейтенант (дослівний переклад)
Leutnant	лейтенант (транслітерація)
Oberfähnrich	оберфенрих / старший кандидат в офіцери (транслітерація / описовий переклад)
Oberstabsfeldwebel	головний штаб-сержант (дослівний переклад + еквівалентна заміна)
Stabsfeldwebel	штаб-сержант (дослівний переклад + еквівалентна заміна)
Hauptfeldwebel	головний сержант (дослівний переклад + еквівалентна заміна)
Oberfeldwebel	старший сержант (дослівний переклад + еквівалентна заміна)
Fähnrich Offizieranwärter	сержант-кадет (транслітерація + описовий переклад)
Feldwebel	сержант (еквівалентна заміна)
Stabsunteroffizier Feldwebelanwärter	молодший штаб-сержант – кандидат у фельдфебелі (дослівний переклад + описовий переклад + транслітерація)
Stabsunteroffizier	молодший штаб-сержант (дослівний переклад + еквівалентна заміна)

Fahnenjunker Offizieranwärter	фанен-юнкер – кандидат в офіцери (транслітерація + описовий переклад)
Unteroffizier Feldwebelanwärter	молодший сержант – кандидат у фельдфебелі (дослівний переклад + еквівалентна заміна + описовий переклад + транслітерація)
Unteroffizier	молодший сержант (еквівалентна заміна)
Oberstabsgefreiter	старший штабний солдат (дослівний переклад + еквівалентна заміна)
Stabsgefreiter	штабний солдат (дослівний переклад + еквівалентна заміна)
Hauptgefreiter	головний солдат (дослівний переклад + еквівалентна заміна)
Obergefreiter	старший солдат (дослівний переклад + еквівалентна заміна)
Gefreiter Offizieranwärter	солдат – кандидат в офіцери (еквівалентна заміна + описовий переклад)
Gefreiter Feldwebelanwärter	солдат – кандидат у фельдфебелі (еквівалентна заміна + описовий переклад + транслітерація)
Gefreiter Unteroffizieranwärter	солдат – кандидат в унтерофіцери (еквівалентна заміна + описовий переклад + транслітерація)
Gefreiter	солдат (еквівалентна заміна)
Schütze / Kanonier / Jäger	рекрут, стрілець / канонір / єгер (еквівалентна заміна, словниковий відповідник / транслітерація / транслітерація)

Структура військових звань у Військово-повітряних силах Бундесверу

General	генерал (транслітерація)
Generalleutnant	генерал-лейтенант (дослівний переклад)
Generalmajor	генерал-майор (дослівний переклад)
Brigadegeneral	бригадний генерал (дослівний переклад)

Oberst	полковник (словниковий відповідник)
Oberstleutnant	підполковник (словниковий відповідник)
Major	майор (транслітерація)
Stabshauptmann	штабс-капітан (дослівний переклад)
Hauptmann	капітан (словниковий відповідник)
Oberleutnant	старший лейтенант (словниковий відповідник)
Leutnant	лейтенант (транслітерація)
Oberfähnrich	оберфенрих / старший кандидат в офіцери (транслітерація / описовий переклад)
Oberstabsfeldwebel	головний штаб-сержант (дослівний переклад + еквівалентна заміна)
Stabsfeldwebel	штаб-сержант (дослівний переклад + еквівалентна заміна)
Hauptfeldwebel	головний сержант (дослівний переклад + еквівалентна заміна)
Oberfeldwebel	старший сержант (дослівний переклад + еквівалентна заміна)
Fähnrich Offizieranwärter	фенрих – кандидат в офіцери (транслітерація + описовий переклад)
Feldwebel	сержант (еквівалентна заміна)
Stabsunteroffizier	молодший штаб-сержант (дослівний переклад + еквівалентна заміна)
Fahnenjunker Offizieranwärter	фанен-юнкер – кандидат в офіцери (транслітерація + описовий переклад)
Unteroffizier Feldwebelanwärter	молодший сержант – кандидат у фельдфебелі (дослівний переклад + еквівалентна заміна + описовий переклад + транслітерація)
Unteroffizier	молодший сержант (еквівалентна заміна)

Oberstabsgefreiter	старший штабний солдат (дослівний переклад + еквівалентна заміна)
Stabsgefreiter	штабний солдат (дослівний переклад + еквівалентна заміна)
Hauptgefreiter	головний солдат (дослівний переклад + еквівалентна заміна)
Obergergefreiter	старший солдат (дослівний переклад + еквівалентна заміна)
Gefreiter Offizieranwärter	солдат – кандидат в офіцери (еквівалентна заміна + описовий переклад)
Gefreiter Unteroffizieranwärter	солдат – кандидат в унтерофіцери (еквівалентна заміна + описовий переклад + транслітерація)
Gefreiter	солдат (еквівалентна заміна)
Flieger	рядовий Повітряних сил / рекрут (описовий переклад / еквівалентна заміна)

Структура військових звань у Військово-морських силах Бундесверу

Admiral	адмірал (транслітерація)
Vizeadmiral	віцеадмірал (дослівний переклад)
Konteradmiral	контрадмірал (дослівний переклад)
Flottillenadmiral	адмірал флотилії (дослівний переклад)
Kapitän zur See	капітан 1 рангу (еквівалентна заміна)
Fregattenkapitän	капітан 2 рангу (еквівалентна заміна)
Korvettenkapitän	капітан 3 рангу (еквівалентна заміна)
Stabskapitänleutnant	штабс-капітан-лейтенант (дослівний переклад)
Kapitän Leutnant	капітан-лейтенант (дослівний переклад)

Leutnant zur See	лейтенант морського флоту (описовий переклад)
Oberfähnrich zur See	оберфенрих флоту / старший кандидат в офіцери (дослівний переклад / описовий переклад)
Oberstabsbootsmann	старший штабс-боцман / старший штаб-старшина (дослівний переклад + транслітерація / еквівалентна заміна)
Stabsbootsmann	штабс-боцман / штаб-старшина (дослівний переклад + транслітерація / еквівалентна заміна)
Hauptbootsmann	головний боцман / головний старшина (дослівний переклад + транслітерація / еквівалентна заміна)
Oberbootsmann	старший боцман (дослівний переклад + транслітерація)
Fähnrich zur See Offizieranwärter	фенрих флоту – кандидат в офіцери (транслітерація + описовий переклад)
Bootsmann	боцман / старшина (транслітерація / еквівалентна заміна)
Obermaat	старшина 1-ї статті (еквівалентна заміна)
Seekadett Offizieranwärter	морський кадет – кандидат в офіцери (еквівалентна заміна + описовий переклад)
Maat	старшина 2-ї статті (еквівалентна заміна)
Stabskorporal	штабний капрал (дослівний переклад + еквівалентна заміна)
Korporal	капрал (еквівалентна заміна)
Oberstabsgefreiter	старший штабс-матрос (дослівний переклад + еквівалентна заміна)
Stabsgefreiter	штабс-матрос (дослівний переклад + еквівалентна заміна)
Hauptgefreiter	головний матрос (дослівний переклад + еквівалентна заміна)
Gefreiter Bootsmannanwärter	матрос – кандидат у боцмани (еквівалентна заміна + описовий переклад)

Obergefreiter	старший матрос (дослівний переклад + еквівалентна заміна)
Gefreiter Offizieranwärter	матрос – кандидат в офіцери (еквівалентна заміна + описовий переклад)
Gefreiter Unteroffizieranwärter	матрос – кандидат в унтерофіцери (еквівалентна заміна + описовий переклад + транслітерація)
Gefreiter	матрос (еквівалентна заміна)
Matrose	рекрут, рядовий Військово-морських сил (еквівалентна заміна)

Аналіз перекладу німецьких військових звань дозволив виявити характерні тенденції у виборі перекладацьких стратегій та підтвердити складність забезпечення повноцінної ієрархічної відповідності між терміносистемами Бундесверу та Збройних сил України. Кількісні результати аналізу розподілилися наступним чином: комбінований переклад — 42,7 %, еквівалентна заміна — 19,4 %, дослівний переклад — 13,6 %, транслітерація — 11,6 %, словниковий відповідник — 7,8 %, описовий переклад — 4,9%. Найбільш уживаною стратегією виявився комбінований переклад, що пояснюється необхідністю одночасного врахування як морфологічної структури терміна, так і його функціонального еквівалента у цільовій мові, та який передбачає поєднання кількох стратегій — зокрема при перекладі складних звань. Еквівалентна заміна також широко застосовувалася — насамперед у випадках, коли форма німецького звання не має аналогів, але можливо підібрати функціонально рівнозначне українське (Feldwebel – сержант, Kapitän zur See – капітан 1 рангу). Помітною є частка дослівного перекладу, що пояснюється прозорою морфемною структурою багатьох звань у Бундесвері (Stabsgefreiter, Oberfeldwebel, Generalmajor), які дозволяють застосувати морфемне калькування без втрати змісту. Транслітерація використовувалася здебільшого для передачі інтернаціоналізмів (Leutnant, General, Admiral). Значно рідше застосовується словниковий відповідник, що пояснюється обмеженим переліком звань, які мають усталене відображення в українській військовій терміносистемі. В

окремих випадках доречним виявився описовий переклад, який забезпечує точність передачі термінів, що не мають усталених аналогів в українській мові.

Узагальнюючи результати, слід зазначити, що переклад німецьких військових звань вимагає поєднання різноманітних стратегій для забезпечення точності, ієрархічної відповідності та термінологічної адекватності. Окрім того, важливим аспектом перекладу військових звань є урахування стандартизованої класифікації НАТО, яка встановлює систему порівняльних кодів військових рангів (від OR-1 до OR-9 — для сержантсько-рядового складу; від OF-1 до OF-10 — для офіцерського корпусу). Ця класифікація дозволяє зіставити звання країн-членів Альянсу незалежно від національних назв. У перекладацькій практиці вона є особливо корисною для передачі звань сержантського складу, де значна кількість німецьких звань не мають прямих формальних відповідників в українській термінології, але можуть бути зіставлені за функціональним рівнем. Таким чином, використання класифікації НАТО як додаткового орієнтира дозволяє забезпечити ієрархічну точність, міжсистемну відповідність та уникнути довільних або некоректних перекладацьких рішень.

2.2. Відтворення термінів німецької мови на позначення військових структур в українському перекладі

Наступним важливим пластом військової термінології, який ми розглядаємо у межах нашого дослідження, є терміни, що позначають військові структури. Вони є ключовим елементом у фаховій комунікації, оскільки відображають не лише мовну, а й концептуальну модель організації збройних сил тієї чи іншої держави. Переклад таких термінів потребує особливої уваги в межах фахового перекладознавства, оскільки ці одиниці поєднують чітку адміністративну функцію з національно специфічними особливостями організації збройних сил. З метою більш детального аналізу термінів на позначення військових структур нами було проаналізовано 15 одиниць з сучасних інтернет-джерел, серед яких — офіційні сайти міністерств оборони, аналітичні статті та публікації на авторитетних новинних порталах. Це

дозволило дослідити актуальне функціонування термінів у природному контексті, а також простежити відображення структурної організації Збройних сил ФРН у медійному дискурсі. Отримані матеріали стали підґрунтям для подальшої семантичної класифікації та визначення еквівалентів у цільовій мові.

У межах морфологічного аналізу та з огляду на структурні особливості усі проаналізовані одиниці доцільно поділити на наступні типологічні групи:

1) Терміни-композиції:

- *Marinekommando* (командування Військово-морських сил). Розгляньмо цей термін детальніше у контексті вживання: *Beschaffung von Einsatzbooten für das **Marinekommando** verzögert sich* [45]. *Закупівля катерів спеціального призначення для командування Військово-морських сил затримується.* Переклад реалізовано через еквівалентну заміну, а саме використано усталений український термін Військово-морські сили, що відповідає офіційній термінології ЗСУ. Структура терміна формально відповідає N + N. Варто зауважити, що така модель є найбільш продуктивною, адже компоненти-іменники, як повнозначні одиниці, легко комбінуються між собою, утворюючи лаконічні й змістовно навантажені терміни;
- *Einsatzführungskommando* (оперативне командування). *Das **Einsatzführungskommando** stellte sicher, dass der Einsatz deutscher Kräfte mandatskonform erfolgte und die Rechtsnormen der Bundesrepublik Deutschland nicht verletzt wurden* [52]. У перекладі на українську маємо: *Оперативне командування* *дбало про те, щоб дії підрозділів Бундесверу здійснювалися в межах мандату та з дотриманням правових норм Німеччини.* Структурна модель композиту у німецькому варіанті представлена як N + N + N. У перекладі застосоване калькування;
- *Logistikkommando* (Командування Сил логістики). Цей термін є типовим прикладом двокомпонентного композиту (N + N), що утворений шляхом поєднання іменникових основ. Така морфологічна структура дозволяє лаконічно відобразити функціональне призначення відповідної військової одиниці. Застосування терміна можна простежити у такому контексті: *Das*

in Erfurt beheimatete **Logistikkommando** der Bundeswehr ist das zweitgrößte Fähigkeitskommando des Unterstützungsbereichs der Bundeswehr [56]. **Командування Сил логістики** Бундесверу в Ерфурті є другою за масштабом командною структурою у системі тилового забезпечення Бундесверу. У перекладі використано еквівалентну заміну;

— *Luftwaffentruppenkommando* (Командування Повітряних сил). Am 27. März 2025 fand in der Flugbereitschaft des Bundesministeriums der Verteidigung in Köln-Wahn die feierliche Übergabe des Chefs des Stabes im **Luftwaffentruppenkommando** statt [55]. 27 березня 2025 року в авіаційному підрозділі Федерального міністерства оборони в Кельн-Вані відбулася урочиста передача посади голови штабу **Командування Повітряних сил**. Термін можна представити структурою N + N + N.

2) Багатокомпонентні терміни:

— *Bundesministerium der Verteidigung* (Федеральне міністерство оборони). Структурно термін є двокомпонентним (N + N). Звернімося до контексту його вживання: *Das Bundesministerium der Verteidigung arbeitet „mit Hochdruck“ an den Vorbereitungen für eine mögliche Wiedereinführung des Wehrdienstes* [64]. **Федеральне міністерство оборони** активно готується до можливого відновлення військової служби;

— *Operative Führungskommando der Bundeswehr* (Оперативне командування Бундесверу) Розгляньмо вживання цього терміна в контексті: *Das Operative Führungskommando der Bundeswehr empfing Verteidigungsminister Boris Pistorius am 19. Februar 2025 in Schwielowsee zu einem Informationsbesuch. Operatives Führungskommando der Bundeswehr* прийняло міністра оборони Бориса Пісторіуса 19 лютого 2025 року в Швіловзе з інформаційним візитом [51]. Хоча лексема *Führung* у загальному значенні перекладається як «керівництво», у складі композиту *Führungskommando* вона набуває вузькоспеціалізованого військового значення, яке позначає структурний підрозділ управління. В українській військовій термінології відповідником для таких структур є «командування», що дозволяє зберегти

- функціонально-ієрархічну природу терміна. Термінологічне словосполучення легко піддається калькуванню та транслітерації в перекладі на українську мову та зберігає змістову точність та граматичну впорядкованість. Його можна представити структурою $A + N + N + N$;
- *Bundesakademie für Sicherheitspolitik* (Федеральна академія з питань політики безпеки). ***Bundesakademie für Sicherheitspolitik ist die zentrale Weiterbildungseinrichtung des Bundes für Sicherheitspolitik*** [46]. В українському перекладі маємо: **Федеральна академія з питань політики безпеки є головним навчальним центром федерального уряду з питань безпекової політики**. При перекладі багатокomпонентного терміна нами було використане калькування. Особливу увагу привертає передача компонентів *für Sicherheitspolitik* як з питань політики безпеки. Таке рішення пояснюється прагненням до дотримання стилістичних норм української мови, зокрема в офіційному та адміністративному дискурсі, адже ця конструкція дозволяє водночас передати змістову спрямованість установи та зберегти нормативність фрази. Структуру терміна можемо передати наступним чином: $N + pr + N + N$;
- *Militärische Abschirmdienst* (Служба військової контррозвідки). ***Der Militärische Abschirmdienst berichtet von zunehmender Spionage durch russische Geheimdienste gegen die Bundeswehr*** [57]. В українському перекладі: **Служба військової контррозвідки повідомляє про посилення шпигунства з боку російських спецслужб проти Бундесверу**. Структурно термін є тримпонентним ($A + N + N$), при цьому у перекладі застосовано еквівалентну заміну — термін «контррозвідка», що є усталеним у військовій термінології української мови;
- *Multinationale Kommando Operative Führung* (Багатонаціональне командування оперативного реагування). Проаналізуємо його глибше в контексті використання: ***Das Multinationale Kommando Operative Führung arbeitet eng mit den Streitkräften anderer NATO-Staaten zusammen*** [58]. **Багатонаціональне командування оперативного реагування тісно**

- співпрацює зі збройними силами інших країн НАТО. Термін є багатокомпонентною термінологічною конструкцією зі структурою A + N + A + N;
- *Kommando Heer* (Командування Сухопутних військ). Структурна модель терміна формально відповідає N + N. *Die rund 6.000 Ehrenamtlichen sollen in Krisensituationen unter anderem kritische Infrastruktur schützen. Nun wurden sie dem Kommando Heer unterstellt* [59]. Близько 6 000 добровольців залучатимуться до охорони критичної інфраструктури в разі кризових ситуацій. Наразі їх підпорядковано командуванню Сухопутних військ. У перекладі застосовано еквівалентну заміну;
 - *Kommando Strategische Aufklärung* (Командування стратегічної розвідки). Термін належить до трикомпонентних зі структурою N + A + N. *Im Cyber- und Informationsraum tobt bereits jetzt der Kampf von morgen. Es ist der Kampf um die Information und ihre Interpretation. Das Kommando Strategische Aufklärung hat diese Herausforderung für die Bundeswehr angenommen* [44]. У кібер- та інформаційному просторі вже сьогодні ведеться боротьба, яка визначатиме завтрашній день — боротьба за контроль над інформацією та право на її інтерпретацію. Командування стратегічної розвідки прийняло на себе цей виклик від імені Бундесверу. Задля збереження структурної відповідності у перекладі застосовано калькування;
 - Термін *Kommando Cyber- und Informationsraum* (Командування кібер- та інформаційного простору) належить до новітнього пласту військової термінології, що відображає трансформацію збройних сил у напрямі кібер- і інформаційної безпеки. Проаналізуймо його у контексті вживання: *Das Kommando Cyber- und Informationsraum klärt Daten auf verschiedenen Ebenen auf, von strategischer bis taktischer Aufklärung* [48]. Командування кібернетичного та інформаційного простору аналізує дані на різних рівнях, від стратегічної до тактичної розвідки. У перекладі використано калькування, структура терміна відповідає N + N + N.

3) Аббревіатури:

— BAAINBw (Bundesamt für Ausrüstung, Informationstechnik und Nutzung der Bundeswehr) (Федеральне управління Бундесверу з обладнання, інформаційних технологій і технічної підтримки). Отже, розгляньмо цей термін у контексті вживання: **BAAINBw leistet die vielfältigen anfallenden Aufgaben selbst oder vergibt sie an die Industrie und die gewerbliche Wirtschaft [60]. Федеральне управління Бундесверу з обладнання, інформаційних технологій і технічної підтримки (BAAINBw) виконує різноманітні завдання самостійно або делегує їх промисловим підприємствам і комерційним структурам.** З формально-морфологічного погляду, BAAINBw — це аббревіатура складного типу, утворена шляхом ініціального скорочення основних компонентів повної назви (Bundesamt, Ausrüstung, Informationstechnik, Nutzung) із додаванням типового акроніму Bw для Bundeswehr. З огляду на багатоконпонентність терміна, що структурно складається з: N + N + pr + N + N + N + N + N, його аббревіатурне скорочення у формі BAAINBw виступає засобом економії мовних засобів. Така форма вживання є типовою для німецької офіційної комунікації, де складні номінації замінюються ініціальними аббревіатурами, які зберігають ідентифікаційну функцію та забезпечують компактність викладу. Збереження аббревіатури BAAINBw у дужках після повної назви є доцільним за умови попереднього подання повної назви. У перекладі застосоване калькування. Вважаємо за потрібне звернути увагу на лексико-семантичну трансформацію окремих компонентів під час перекладу. У перекладі терміна Bundesamt важливо враховувати не лише його буквальне значення *федеральне відомство*, а й функцію конкретної установи. Термін *відомство* стосується самостійного органу влади, тоді як *управління* — це підрозділ у межах міністерства. Оскільки BAAINBw виконує технічні та виконавчі функції у структурі Міністерства оборони Німеччини, а не діє автономно, доцільним є переклад *Федеральне управління Бундесверу*. Такий варіант точніше відображає функціональний

статус установи та відповідає українській термінологічній практиці. Іменник *Nutzung*, який у загальноживаному контексті означає «використання», у перекладі трансформовано в «технічна підтримка» — як більш функціонально релевантний відповідник, що точніше відображає специфіку діяльності установи;

— *ZCSBw (Zentrum für Cyber-Sicherheit der Bundeswehr)* (Центр кібербезпеки Бундесверу). *Andreas Kubitz übernimmt von Tim Zahn das Kommando im ZCSBw. Andreas Кубіц переймає командування Центром кібербезпеки Бундесверу (ZCSBw) від Тіма Цана [43].* Модель терміна можна відобразити таким чином: N + pr + N + N;

— *FüAkBw (Führungsakademie der Bundeswehr)* (Академія командування Бундесверу). *Kernaufgabe der FüAkBw ist die Aus-, Fort- und Weiterbildung bereits berufserfahrener Offiziere und Offizierinnen aus dem In- und Ausland [54]. Основним завданням Академії командування Бундесверу (FüAkBw) є підготовка та підвищення кваліфікації досвідчених офіцерів з Німеччини та з-за кордону. Термін відповідає моделі N + N + N.*

Аналіз військових термінів німецької мови демонструє значну кількість структурно складних одиниць. Найпоширенішими є іменникові композити (N + N) та багатоконпонентні терміни з атрибутивними прикметниками (A + N + N). Така побудова забезпечує максимальну інформативність, а також відповідає концепції чіткого поділу функцій у військовій організації. Переклад здебільшого реалізується шляхом калькування, що дозволяє зберегти змістову точність і відповідність структурі джерела. У випадках, коли в українській мові існує усталений термін (наприклад, Військово-морські сили, Сухопутні війська), застосовано еквівалентну заміну). Окрім того, зауважимо, що серед термінів на позначення військових структур однокомпонентні терміни практично не використовуються. Назви військових структур зазвичай відображають підпорядкування, функцію або тип підрозділу, тому потребують щонайменше двох компонентів — базовий та означальний (наприклад: *Marinekommando*, *Heeresamt*, *Führungszentrum*).

2.3. Відтворення німецьких термінів на позначення військових формувань українською мовою

Військові формування як об'єкти номінації відіграють важливу роль у побудові військової терміносистеми. Наступною групою термінів, яку доцільно розглянути в межах нашого аналізу, є терміни на позначення військових формувань. Цей пласт лексики відіграє важливу роль у структуруванні збройних сил, адже формування становлять основу організаційно-ієрархічної побудови армії та визначають функціональний розподіл обов'язків між окремими частинами.

Зважаючи на важливість системності та ієрархічної впорядкованості у військовій системі, доцільним є подання узагальненої моделі, яка демонструє організацію основних компонентів збройних сил Бундесверу (див. Додаток А).

До військових формувань дивізійного рівня в німецькій військовій терміносистемі належать, зокрема, такі найменування: *Panzerdivision* (танкова дивізія), *Division Schnelle Kräfte* (дивізія швидкого реагування), *Heimatschutzdivision* (дивізія територіальної оборони) та інші. Розглянемо приклад функціонування терміна *Division Schnelle Kräfte* у контексті: *Am 8. Januar 2025 haben die Soldatinnen und Soldaten der **Division Schnelle Kräfte** Verteidigungsminister Boris Pistorius im hessischen Stadtallendorf begrüßt* [50]. 8 січня 2025 року особовий склад **Дивізії швидкого реагування** зустрів міністра оборони Бориса Пісторіуса у місті Штадтальендорф, Гессен. У структурному плані термін складається з трьох компонентів, його морфологічна модель — N + A + N. Компонент *Kräfte* у військовому дискурсі Німеччини виконує роль терміноелемента, який позначає тип або категорію військових підрозділів, однак в українському перекладі він реалізується через узуальний відповідник «реагування», що є функціональним еквівалентом у сучасній українській військовій терміносистемі.

У словнику Duden зазначено, що термін *Brigade* має французьке походження. Слід підкреслити, що з французької мови ця термінологічна

одиниця була запозичена німецькою мовою без змін. До типових композитів, утворених на базі цього терміна, належать: *Panzergranadierbrigade* (механізована бригада), *Logistikbrigade* (логістична бригада), *Gebirgsjägerbrigade* (гірсько-ніхотна бригада), *Deutsch-Französische Brigade* (франко-німецька бригада) тощо. Звернімося до прикладу вживання останнього з поданих термінів: *Die Deutsch-Französische Brigade ist eine Einsatzbrigade wie jede andere deutsche beziehungsweise französische Brigade, jedoch mit der Besonderheit der Binationalität und einer breiter gefächerten Einsatzfähigkeit* [47] **Франко-німецька бригада** функціонує як звичайне бойове формування, подібно до інших бригад у складі збройних сил Німеччини чи Франції, проте вона вирізняється своєю двонаціональною структурою та ширшим спектром оперативного застосування. Термін є багатокомпонентним, його морфологічну структуру можемо відобразити таким чином: А + А + N. У перекладі застосовано калькування з урахуванням синтаксичних норм української мови, де прикметники розміщуються у зворотному порядку — франко-німецька бригада. Такий порядок пояснюється прагненням до дотримання евфонії та узусу української мови, адже саме такий варіант фігурує в офіційних перекладах НАТО, ЗСУ та в державних документах. Цікавим з точки зору нашого дослідження є також термін *Panzergranadierbrigade: Die zur 10. Panzerdivision gehörende Panzergranadierbrigade 37 ist im sächsischen Frankenberg stationiert* [62]. **37-ма механізована бригада**, що входить до складу 10-ї танкової дивізії, дислокується у Франкенберзі, що в Саксонії. З термінознавчого погляду, *Panzergranadierbrigade* є композитом, структуру якого можна відобразити наступним чином: N + N + N. У перекладі використано функціонально еквівалентний термін. Попри те, що компонент *Grenadier* буквально перекладається як гренадер, у сучасному перекладі цей елемент не варто передавати калькою. Причина полягає у розбіжності між історичним значенням лексеми та її сучасною військовою функцією в Бундесвері. В українській військовій традиції слово гренадер має архаїчний відтінок і сприймається радше як історичний термін. У сучасних Збройних силах України такого роду

підрозділів не існує. Натомість у Бундесвері *Panzergranadiere* — це сучасні механізовані піхотинці, що діють у тісній взаємодії з танковими частинами та використовують бронетехніку

Наступним терміном, який варто розглянути, є *Bataillon* (батальйон). Подібно до попереднього прикладу, цей термін має французьке походження. У військовій терміносистемі сучасної Німеччини ця одиниця широко представлена у складі термінів-комполітів: *Artillerielehrbataillon* (навчальний артилерійський батальйон), *Panzerbataillon* (танковий батальйон), *Aufklärungsbataillon* (розвідувальний батальйон), *Versorgungsbataillon* (батальйон матеріального забезпечення), *Gebirgsjägerbataillon* (гірсько-піхотний батальйон). *Das zur Panzerbrigade 12 gehörende Panzerbataillon 104 ist im bayerischen Pfreimd stationiert* [61]. **104-й танковий батальйон**, що входить до складу 12-ї танкової бригади, дислокується в місті Пфраймд, Баварія. Структура терміна відповідає структурі N + N. У перекладі застосовано калькування

У військовій терміносистемі Німеччини терміни *Kompanie* (рота), *Batterie* (батарея (артилерійська)), *Zug* (взвод), *Gruppe* (відділення) та *Trupp* (відділення, бойовий розрахунок) широко вживаються для позначення підрозділів нижчого тактичного рівня. Усі вони є однокомпонентними одиницями, проте активно входять до складу складних найменувань. Розгляньмо терміни *Gruppe* та *Zug* детальніше: *Mehrere Gruppen bilden bei Heer und Luftwaffe einen Zug, der bis zu vierzig Personen umfasst* [49]. **Кілька відділень** у складі Сухопутних військ та Повітряних сил утворюють **взвод**, який налічує до сорока осіб. Під час перекладу застосовано еквівалентну заміну, що зберігає військову специфіку та відповідає українським нормативним моделям. Варто зазначити, що структурна чисельність аналогічних підрозділів у ЗСУ загалом відповідає німецьким стандартам, однак можуть існувати варіативні розбіжності, зумовлені національними організаційно-штатними нормативами. Зокрема, у ЗСУ взвод (*Zug*) зазвичай також складається з 3–4 відділень (*Gruppen*) і налічує близько 30–40 військовослужбовців, що цілком корелює з чисельністю, наведеною в німецькому джерелі. Така відповідність полегшує транспозицію термінів у

перекладі та свідчить про сумісність базових тактичних структур у межах стандартів НАТО, до яких поступово адаптуються українські збройні формування. Водночас варто наголосити, що при перекладі термінів *Gruppe* та *Trupp* найчастіше вживається український відповідник *відділення*. Проте між цими поняттями в німецькій армії існує розмежування: *Trupp* зазвичай позначає меншу за чисельністю та вужче спеціалізовану бойову одиницю у складі відділення. Зокрема, у військовому контексті (наприклад, MG-Trupp (Maschinengewehrtrupp)) термін можна перекласти як вогневий розрахунок або екіпаж.

Наступним терміном, що заслуговує на увагу, є *Geschwader*, який активно функціонує у складі військової терміносистеми як у Повітряних силах (Luftwaffe), так і у Військово-морських силах (Marine). Проаналізуємо функціонування цього терміна в контексті його вживання у Повітряних силах: *Am 18. Juli 2024 besuchte Verteidigungsminister Boris Pistorius das Taktische Luftwaffengeschwader 33 in Büchel* [63]. 18 липня 2024 року міністр оборони Борис Пісторіус відвідав 33-ю **тактичну авіаційну ескадру** в Бюхелі. У структурному плані термін є складним багатокомпонентним утворенням із такою морфологічною структурою: A + N + N. У перекладі на українську мову застосовано еквівалентну заміну — авіаційна ескадра, що відповідає функціональним характеристикам та ієрархічному рівню даної військової одиниці у ЗС Німеччини. У контексті Військово-морських сил термін набуває дещо іншого значення, позначаючи морську ескадру — тактичне формування, що об'єднує кілька кораблів одного типу під єдиним командуванням. Це ілюструє наступний приклад: *Das 4. Fregattengeschwader führt die vier Fregatten der Baden-Württemberg-Klasse und ihre acht Besatzungen* [53]. 4-та **фрегатна ескадра** командує чотирма фрегатами класу «Баден-Вюртемберг» та вісьмома екіпажами. Морфологічна структура терміна — N + N. У перекладі застосовано еквівалентну заміну. Таким чином, термін *Geschwader* у військовій терміносистемі Німеччини виявляє багатозначність, реалізуючи різні смислові функції залежно від галузі вживання.

Проаналізуємо термін *Staffel* (ескадрилья): *In der Luftwaffe ist es immer dann eine **Staffel**, wenn sie mit fliegerischem Dienst zu tun hat. Jedoch heißt es Kompanie, wenn die am Boden operierenden Einheiten gemeint sind* [49]. У Повітряних силах підрозділ називається **ескадрилья**, якщо він пов'язаний із виконанням льотних завдань. Натомість для назви підрозділів, що діють на землі, використовується термін **рота**. Морфологічно *Staffel* є однокомпонентним терміном, однак, як і більшість термінів нижчого тактичного рівня, активно входить до складу складних найменувань (наприклад, *Flugstaffel* – авіаційна ескадрилья, *Lufttransportstaffel* – авіатранспортна ескадрилья тощо). У поданому реченні реалізовано еквівалентну заміну. Додаткову цінність має уточнення щодо терміна *Kompanie*, який застосовується до аналогічних підрозділів наземного забезпечення у структурі Повітряних сил. Це підкреслює гнучкість термінології залежно від функціонального контексту.

Наступний приклад ілюструє вживання терміна *Einsatzflotille* (оперативна флотилія): *Flottillenadmiral Henning Faltn ist als Kommandeur der **Einsatzflotille** I der Marine für die Sicherheit in der Ostsee zuständig. Адмірал флотилії Хеннінг Фалтін відповідає за безпеку в Балтійському морі як командувач 1-ої оперативної флотилії ВМС* [65].

Аналіз німецьких термінів, пов'язаних із військовими формуваннями, засвідчив як структурну упорядкованість, так і варіативність у перекладі залежно від функціонального контексту. Завдяки сумісності базових ієрархічних рівнів між Бундесвером і ЗСУ, більшість німецьких термінів піддаються еквівалентній заміні або калькуванню з урахуванням українського узусу.

2.4. Принципи укладання двомовного термінологічного словника

Створення двомовного термінологічного словника — це багатоетапний процес, який передбачає не лише переклад фахових одиниць, але й побудову лексикографічної моделі, що відображає концептуальну цілісність обраної терміносистеми. З огляду на специфіку військової термінології, що була розглянута в теоретичному блоці цієї роботи, укладання такого словника вимагає особливої точності, урахування функціонального статусу термінів а також їхньої системності. Під час розробки німецько-українського словника військової термінології, поданого у додатку до цієї роботи (див. Додаток Б), було реалізовано низку провідних лексикографічних підходів, узгоджених із сучасними науковими принципами укладання спеціалізованих двомовних глосаріїв.

Насамперед, формування структури словника передбачало чітке визначення його концепції — цілісної системи уявлень щодо типу словника, його призначення, обсягу, методів добору лексики та форматів її подання. Враховуючи рекомендації провідних фахівців з термінографії, така концепція створюється ще до початку лексичного наповнення й формування реєстру, адже саме вона визначає методологічні рамки усього подальшого укладання [10, с. 28–29].

Зазначимо, що хоча концептуальні підходи до лексикографічного опису можуть бути загальноприйнятими, кожен словник має власну структуру, спрямованість та внутрішню логіку укладання, що зумовлює його індивідуальність.

На нашу думку, процес створення двомовного термінологічного словника охоплює кілька взаємопов'язаних етапів. По-перше, доцільним є попередній аналіз наявних лексикографічних джерел, вивчення запитів цільової аудиторії, формування вимог до структури й функціональних характеристик майбутнього словника. Далі здійснюється добір термінологічного матеріалу, класифікація одиниць за семантичними параметрами, зіставлення з перекладними відповідниками та формулювання дефініцій. Завершальний етап включає

редагування, уточнення формулювань та оцінка глосарія відповідно до поставлених цілей. Водночас варто наголосити, що в реальній лексикографічній практиці ці етапи не є чітко розмежованими. Процес укладання словника, як правило, має взаємопов'язаний і адаптивний характер. На кожному з етапів може виникати потреба у поверненні до попередніх рішень, перегляді структури чи переосмисленні дефініцій. Така динамічність лише підкреслює складність лексикографічної роботи, особливо в термінологічному полі.

Одним із ключових завдань при створенні термінологічного словника є обґрунтування принципів добору одиниць, що підлягають включенню до його складу. Цей процес ніколи не є технічним чи суто механічним — навпаки, він потребує чіткого уявлення про специфіку термінології певної галузі, її структуру, функції та реальні потреби майбутнього користувача. Аналіз наукової літератури свідчить про відсутність уніфікованого підходу до цього питання: науковці пропонують різні моделі і стратегії, залежно від лінгвістичних цілей і прагматичних завдань конкретного словника. Проте в одному фаховому середовищі єдине — джерельною базою для укладання сучасних термінологічних глосаріїв мають слугувати автентичні тексти, що функціонують у професійному дискурсі. До таких текстів належать: наукові праці, результати теоретичних і прикладних досліджень, матеріали фахових конференцій, статті у профільних журналах, а також сучасні цифрові публікації, доступні у відкритому науковому середовищі. Саме ці джерела відображають актуальний стан терміносистеми та дають змогу виявити терміни, які активно функціонують у професійному спілкуванні [8].

Проектуючи структуру двомовного термінологічного словника, важливо розглядати терміни не як ізольовані одиниці, а як елементи концептуальної системи, що відображає логіку знань у певній предметній галузі. Тому для включення до словника обираються лише ті лексеми, які мають системний характер, входять до стабільних тематичних груп, і, відповідно, здатні відображати внутрішню організацію фахового знання.

Окрему роль відіграє понятійно-логічний аналіз — як самих термінів, так і їхніх тлумачень. Завдяки такому аналізу можна з'ясувати, до якого родового поняття належить термін, які його видові відмінності, які ознаки є визначальними, а які — допоміжними. Це дозволяє не лише зберегти змістову точність, а й забезпечити уніфіковану структуру подання матеріалу в межах словникового опису.

Беручи до уваги прикладну мету укладання словника — забезпечення точності перекладу термінів у фаховій військовій комунікації — було обрано структурований формат подачі інформації, який дає змогу швидко й недвозначно ідентифікувати кожен компонент терміна. Поділ на змістові блоки ґрунтується на потребах перекладача або користувача-фахівця, який повинен мати оперативний доступ до максимально повного й точного опису терміна. Такий підхід також узгоджується з вимогами до лексикографічної інформативності у двомовних спеціалізованих словниках, особливо в контексті терміносистем із високим ступенем формалізації, як-от військова. Зважаючи на це, словникову статтю доцільно структурувати за такими змістовими блоками:

1. Вхідна термінологічна одиниця
 - 1.1. Назва терміна (німецькою мовою): нормативна форма лексеми відповідно до фахових джерел;
 - 1.2. Артикуляційна інформація: орфоепічна підказка, зокрема позначення наголосу або транскрипція;
 - 1.3. Граматична інформація, зокрема рід та частина мови;
2. Український еквівалент
3. Дефініція вхідної термінологічної одиниці (німецькою мовою): лаконічне, але концептуально точне тлумачення, яке розкриває сутність поняття в межах військової системи, акцентуючи на його ключових функціональних характеристиках. Дефініція повинна чітко окреслювати ті риси терміна, що дозволяють відмежувати його від близьких за значенням одиниць у межах відповідної терміносистеми.

4. Типові словосполучення з вхідною термінологічною одиницею та їхні українські відповідники: приклади подаються в алфавітному порядку з українським перекладом

З метою практичного відображення запропонованої моделі подамо зразок оформлення словникової статті в межах німецько-українського термінологічного глосарія:

Bataillon [batal'jo:n] *n* батальйон

Militäreinheit aus mehrerer Kompanien oder Batterien

<u>Artillerielehr~</u>	навчальний артилерійський батальйон
<u>Aufklärungs~</u>	розвідувальний батальйон
<u>Gebirgsjäger~</u>	гірсько-піхотний батальйон
<u>Panzer~</u>	танковий батальйон
<u>Versorgungs~</u>	батальйон матеріального забезпечення

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

У практичному розділі бакалаврської роботи здійснено комплексний аналіз перекладу німецької військової термінології українською мовою, що охоплює звання, назви військових структур, формувань, а також процес укладання двомовного термінологічного словника.

Переклад військових звань супроводжується значними труднощами, зумовленими розбіжностями в ієрархічній побудові, терміносистемі та культурному контексті збройних сил. Для досягнення максимальної точності й адекватності використовувалися різноманітні стратегії перекладу, серед яких домінують дослівне відтворення, транслітерація, еквівалентна заміна, словниковий відповідник, описовий та комбінований переклад. Це засвідчує необхідність варіативного підходу з урахуванням функціональної ролі терміна у вихідній та цільовій мовах.

У процесі аналізу термінів, що позначають військові структури, було встановлено їх переважно композитну або багатокомпонентну природу, яка забезпечує високий рівень інформативності. Переклад таких одиниць здебільшого реалізується за допомогою калькування або еквівалентної заміни, що дозволяє зберегти структурну та змістову відповідність між вихідним і цільовим терміном. Окрему увагу приділено абрєвіатурам, які функціонують в німецькому військовому дискурсі як засіб лаконічної номінації та мовної економії.

Терміни на позначення військових формувань продемонстрували широку типологічну варіативність та структурну впорядкованість. Застосування відповідників у перекладі ґрунтувалося на принципах функціональної сумісності та системного узусу, прийнятого в українській військовій практиці. Це дозволяє забезпечити концептуальну точність і взаємну ієрархічну відповідність між двома армійськими системами.

Практичне укладання фрагмента двомовного словника, який містить 114 термінологічних одиниць, стало логічним завершенням практичної частини

дослідження і дозволило систематизувати зібраний матеріал, забезпечивши його структурну, семантичну та дефініційну узгодженість. Процес створення глосарія словника був реалізований відповідно до сучасних принципів термінографії, з дотриманням чітко визначеної концепції, структурної послідовності та семантичної релевантності.

Проведене дослідження у межах другого розділу засвідчило, що переклад німецької військової термінології вимагає не лише мовної компетенції, а й глибокого розуміння структури військових систем і фахового контексту. Ефективна передача військових термінів потребує високого рівня точності, врахування ієрархічної структури та адаптації до української терміносистеми. Аналіз військових звань, структур і формувань продемонстрував значні міжмовні відмінності, що вимагають обдуманого вибору перекладацької стратегії.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У даній роботі ми намагалися всебічно розглянути основні аспекти перекладу німецької військової термінології в зіставленні з українською мовою. Особливу увагу було приділено термінам на позначення військових звань, структур і формувань у складі Бундесверу, що дало змогу виявити як спільні риси, так і розбіжності між терміносистемами двох мов.

У ході опрацювання наукових джерел було з'ясовано, що військова терміносистема вирізняється чіткою ієрархічністю та складною морфологічною структурою. Узагальнення наукових підходів дозволило конкретизувати поняття «термін», «військова термінологія» та окреслити специфіку термінологічних словників. У роботі також розкрито функції дефініцій у термінографічній практиці та здійснено спробу класифікувати типи дефініцій з урахуванням їхньої семантичної повноти та формальної структури.

Аналіз термінологічних одиниць у матеріалах сучасних інтернет-видань продемонстрував, що під час перекладу військових термінів доцільним є застосування комбінованих стратегій: описового перекладу, калькування, адаптації, еквівалентної заміни або транслітерації. Було простежено, що вибір конкретного способу обумовлюється не лише лексичною структурою, а й контекстом уживання та рівнем ієрархії терміна в системі. Особливі труднощі становили терміни без прямих відповідників в українській військовій системі, що вимагало інтерпретаційного підходу й залучення фонових знань про структуру Бундесверу та ЗСУ.

Також у практичному блоці роботи укладено фрагмент двомовного німецько-українського термінологічного словника термінів на позначення військових звань, структур та формувань. Під час укладання було враховано граматичні, морфологічні та семантичні особливості термінів, здійснено їх систематизацію, а також наведено приклади вживання. Цей короткий глосарій є не лише підсумковим результатом дослідження, а й потенційно корисним

ресурсом для фахових перекладачів, студентів-філологів, а також укладачів термінологічних баз.

Загалом, результати проведеного аналізу підтвердили, що військова термінологія є однією з найскладніших ділянок фахового перекладу, яка потребує міждисциплінарного підходу, поєднання мовознавчої підготовки з розумінням структур збройних сил, а також здатності до адаптивного мислення перекладача. Отримані висновки можуть бути застосовані як у науково-теоретичній площині, так і в освітньо-практичному аспекті.

ZUSAMMENFASSUNG

Im Rahmen dieser Bachelorarbeit wurde die deutsche militärische Terminologie, insbesondere Begriffe zur Bezeichnung von Dienstgraden, Strukturen und Formationen der Bundeswehr, aus übersetzungswissenschaftlicher und terminologischer Perspektive untersucht. Ziel war es, die lexikalisch-semanticen und morphologischen Eigenschaften dieser Termini zu analysieren sowie ein fragmentarisches zweisprachiges Glossar zu erstellen.

Der theoretische Teil der Arbeit befasst sich mit der Begriffsklärung von „Terminus“ und „Definition“, analysiert Aufbau und Funktionen von Definitionen sowie die strukturellen und funktionalen Merkmale militärischer Terminologie. Zusätzlich werden die Prinzipien der Erstellung terminologischer Wörterbücher sowie spezifische Anforderungen im Bereich des militärischen Fachübersetzens beleuchtet.

Im praktischen Teil wurde eine kontrastive Analyse von über 100 militärischen Begriffen durchgeführt. Dabei wurden typische Herausforderungen bei der Äquivalenzbestimmung, hierarchischen Zuordnung und terminologischen Genauigkeit im Ukrainischen identifiziert. Die gewonnenen Erkenntnisse flossen in die Erstellung eines Glossarfragments ein, das ausgewählte militärische Begriffe mit ihren funktional adäquaten Übersetzungen dokumentiert.

Die Ergebnisse dieser Arbeit leisten einen Beitrag zur Weiterentwicklung der militärischen Fachkommunikation und bieten praxisrelevante Orientierung für Übersetzer, Lexikographen und Terminologen.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Актуальні питання гуманітарних наук. Вип. 83, том 2, 2025. Долинський Є. Військова термінологія та її переклад як елемент підготовки майбутніх філологів — 6 с.
2. Балабін В. В. Визначення поняття «військовий переклад». Філологічні трактати. 2018. Т. 10, № 3. С. 7–14. (25)
3. Білан М. Б. Лексико-семантичні проблеми військового перекладу / М. Б. Білан. - К. : Логос, 2010. - 244 с.
4. Білозерська Л. П. Термінологія та переклад. Навчальний посібник для студентів філологічного напрямку підготовки / Л. П. Білозерська, Н. В. Вознесенко, С. В. Радецька. — Вінниця: Нова книга, 2010. — 232 с.
5. Бондарчук С. В., Галаган В. І., Рибидайло А. А, Полішко С. В. Пропозиції щодо класифікації тематичних груп термінів, що застосовуються в управлінні життєвим циклом інформаційних систем військового призначення. Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського. 2021. № 2. С. 114—119.
6. Булик С. З. Основи термінознавства. – Львів: НУ «Львівська політехніка», 2013. – С. 59
7. Вакуленко М. О. Сучасні проблеми термінології та української наукової термінографії / О. М. Вакуленко. – К., 2009
8. Вискушенко С. А. Фахова мова тваринництва : лінгвокогнітивний і комунікативно-функціональний аспекти (на матеріалі британського варіанта англійської мови) : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 / С. А. Вискушенко. – Херсон, 2012. – 267 с.
9. Володіна Т.С. Типологія лінгвістичних словників Science and Education a New Dimension: Philology, I(3), Issue: 13, 2013.
10. Демська О. М. Вступ до лексикографії : [навчальний посібник] / О. М. Демська. – К. : Вид. дім "Києво-Могилянська академія", 2010. – 266 с.

11. Жовтобрюх М.А. «Українська літературна мова» (1984)
12. Зубков М. Г. Сучасна українська ділова мова / М.Г. Зубков. – 2-ге видання, доповнене. – Х. : Торгін, 2002. – 448 с.
13. Клименко Н. Ф. Словотворча структура і семантика складних слів у сучасній українській мові / Н. Ф. Клименко. – К. : Наукова думка, 1981. – 214 с.
14. Комова М. Класифікація термінологічних словників / Марія Комова // Вісник : Проблеми української термінології. – Львів : Національний університет «Львівська політехніка», 2008. – № 620. – С. 144-147.
15. Литовченко І. Динамічні процеси у військовій лексиці української мови (назви зброї, амуніції, споруд) : монографія / Ірина Литовченко ; за ред. проф. Ж. В. Колоїз. — Кривий Ріг : Вид. Р. А. Козлов, 2016. — 206 с.
16. Лінгвістичні та технологічні основи тлумачної лексикографії / В.А.Широков, В.М.Білоноженко, О.В. Бугаков; відп. ред.: В.А.Широков.— К., 2010.
17. Лукіяничук Ю. О. Способи класифікації військових термінів. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Філологічна. 2017. Вип. 66. С. 65—67.
18. Мурашко Людмила Володимирівна. Українська військова лексика в її історичному розвитку (військові звання та посади) [Текст] : дис...канд. філол. наук: 10.02.01 / Мурашко Людмила Володимирівна ; НАН України, Ін-т укр. мови. - К., 1997. - 175 с.
19. О. Андріянова – Військово-морська термінологія української мови: етапи формування та семантика - Дис. Запоріжжя, 2011
20. Основи термінотворення. Семантичні та соціолінгвістичні аспекти / [А. С. Дяков, Т. Р. Кияк, З. Б. Куделько]. – К. : КМ Academia, 2000. – 218 с.
21. Паламарчук Л. С., Юрчук Л. А. Засади створення Словника української мови // Мовознавство.—1967.
22. Панько Т. І., Кочан І. М., Мацюк Г. І. Українське термінознавство. – Львів: Світ, 1994.

23. Пономарів О. Д. Стилїстика сучасної української лїтературної мови / О. Д. Пономарїв. – Тернопіль, 2000. – 276 с.
24. Процик І. Українська фізична термінологія на зламі ХІХ–ХХ столїть. Львів: Видавничий центр Львів. нац. ун-ту ім. Івана Франка, 2004. 252 с.
25. Р. Кияк, О. Д. Огуй, А. М. Науменко Теорія та практика перекладу (німецька мова). Підручник для студентів вищих навчальних закладів. — Вінниця: Нова книга, 2006. - 592 с.
26. Сучасна військова термінологія: когнітивно-прагматичні виміри (на матеріалі перської, української та англійської мов) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.15 / Н. Т. Акульшина; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Ін-т філології. - Київ, 2016. - 18 с. - укр.
27. Томіленко Л. М. Термінологічна лексика в сучасній тлумачній лексикографії української лїтературної мови: [монографія] / Л. М. Томіленко. – Івано-Франківськ: Фоліант, 2015. – 160 с.
28. Українська мова: Енциклопедія / [редкол. : В. М. Русанівський, О. О. Тараненко, М. П. Зяблюк та ін.]. – 3-є вид., зі змін. і доп. – К. : Вид-во «Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана», 2007. – 856 с.
29. Фролов С. М., Крилов І. О. Класифікація тематичних груп військово-морських термінів. Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського. 2021. № 1. С. 134—138.
30. Чередниченко О.І. Про мову і переклад. — К.: Вид. центр КНУ, 2004.
31. Яценко Н.О. «Проблеми перекладу термінів військової галузі» // Українська мова, 2007, №3.
32. Яценко Н.О. Когнітивні ознаки терміна як одиниці спеціальної номінації // Українська мова. — С. 29–36.

ДЖЕРЕЛА ІНОЗЕМНОГО ПОХОДЖЕННЯ

33. Dahlberg, Ingetraut. 1981.;Conceptual definitions for INTERCONCEPT;. International Classification 8/1, 16-22.

34. DIN 2330:1979-03 Concepts and terms – General principles
35. Dolezal, M. (2017). Problems of Introspection. Problémy introspekce. ELOGOS, Prague University of Economics and Business, 19-29.
36. L'Homme, M.C., 2020. What is a term? Lexical Semantics for Terminology: An introduction. Amsterdam: Benjamins Publishing Company, pp. 55–78.
37. Practical Course in Terminology Processing. Front Cover. Juan C. Sager. John Benjamins Publishing, Jan 1, 1990 - Language Arts & Disciplines - 264 pages

ПЕРЕЛІК ДОВІДКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

38. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) : 250000 / уклад. і гол. ред. В.Т. Бусел. 5-те вид. Київ; Ірпінь: Перун, 2005. 1728 с.
39. Г. Батищева, В. Петрухін. Deutsch-ukrainisches Militärwörterbuch. Німецько-український військовий словник. Словник / Г. Батищева, В. Петрухін – Львів: НАСВ, 2022 – 288 с
40. Загнітко Анатолій. Словник сучасної лінгвістики: поняття і терміни. — Донецьк: ДонНУ, 2012. — 402 с.
41. Ільницький-Занкович І. Німецький та український військовий словник. Вид-во Бернард і Грефе, 1939.
42. Українсько-німецький, німецько-український військовий словник / Академія оборони України, Центр іноземних мов Збройних Сил Австрії. – К., 2010.

ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ

43. Andreas Kubitz übernimmt Kommando im Euskirchener Zentrum für Cyber-Sicherheit. URL: <https://www.rundschau-online.de/region/euskirchen-eifel/euskirchen/bundwehr-euskirchen-kommandowechsel-im-zentrum-fuer-cyber-sicherheit-869438> (дата звернення: 23.05.2025).

44. Aufklärung und Wirkung im CIR – Das Kommando Strategische Aufklärung. URL:<https://esut.de/2019/10/fachbeitraege/streitkraefte-fachbeitraege/15473/aufklaerung-und-wirkung-im-cir-das-kommando-strategische-aufklaerung/> (дата звернення: 20.05.2025).
45. Beschaffung von Einsatzbooten für das Kommando Spezialkräfte der Marine verzögert sich. URL: <https://www.hartpunkt.de/beschaffung-von-einsatzbooten-fuer-die-marine-verzoegert-sich/> (дата звернення: 20.05.2025).
46. Bundesakademie für Sicherheitspolitik. URL: <https://www.bundeswehr.de/de/organisation/unterstuetzungsbereich/bundesakademie-fuer-sicherheitspolitik-in-berlin> (дата звернення: 20.05.2025).
47. Deutsch-Französische Brigade. URL: <https://www.bundeswehr.de/de/organisation/heer/organisation/10-panzerdivision/deutsch-franzoesische-brigade#:~:text=Die%20Deutsch%2DFranz%C3%B6sische%20Brigade%20ist%20eine%20Einsatzbrigade%20wie%20jede%20andere,und%20einer%20Breiter%20gef%C3%A4cherten%20Einsatzf%C3%A4higkeit> (дата звернення: 23.05.2025).
48. Der Cyber- und Informationsraum. URL: <https://www.bundeswehr.de/de/organisation/cyber-und-informationsraum> (дата звернення: 23.05.2025).
49. Die militärischen Einheiten der Bundeswehr. URL: <https://www.bundeswehr.de/de/ueber-die-bundeswehr/zahlen-daten-fakten/militaerische-einheiten-bundeswehr> (дата звернення: 23.05.2025).
50. Division Schnelle Kräfte begrüßt Minister Pistorius. URL: <https://www.bundeswehr.de/de/organisation/heer/aktuelles/minister-besuch-division-schnelle-kraefte-5876418> (дата звернення: 23.05.2025).
51. Einblick in das neue Kommando: Pistorius zum Informationsbesuch in Schwielowsee. URL: <https://www.bundeswehr.de/de/organisation/operatives->

- fuehrungskommando-der-bundeswehr/pistorius-zum-informationsbesuch-in-schwielowsee-5890960 (дата звернення: 20.05.2025).
52. Einsatzführungskommando der Bundeswehr. URL: <https://www.bundeswehr.de/de/organisation/weitere-bmvg-dienststellen/einsatzfuehrungskommando-der-bundeswehr> (дата звернення: 20.05.2025).
 53. Fregattengeschwader. URL: <https://www.bundeswehr.de/de/organisation/marine/organisation/einsatzflottille-2/4-fregattengeschwader> (дата звернення: 28.05.2025).
 54. Führungsakademie der Bundeswehr. URL: <https://www.bundeswehr.de/de/organisation/fuehrungsakademie-der-bundeswehr#:~:text=Kernaufgabe%20ist%20die%20Aus%2D%2C%20Fort,sondern%20auch%20an%20zivile%20F%C3%BChrungskr%C3%A4fte> (дата звернення: 23.05.2025).
 55. Führungswechsel im Luftwaffentruppenkommando: Generalmajor Frevel übergibt an Oberst i.G. Draken. URL: <https://wehrtechnik.info/fuehrungswechsel-im-luftwaffentruppenkommando-generalmajor-frevel-uebergibt-an-oberst-i-g-draken/> (дата звернення: 20.05.2025).
 56. Logistikkommando der Bundeswehr. URL: <https://www.bundeswehr.de/de/organisation/unterstuetzungsbereich/logistik/logistikkommando-der-bundeswehr-erfurt#:~:text=Das%20in%20Erfurt%20beheimatete%20Logistikkommando,Logistik%20in%20der%20Bundeswehr%20zusammen> (дата звернення: 20.05.2025).
 57. Militärischer Abschirmdienst meldet zunehmende Spionage durch Russland – Bundeswehr soll „kriegstüchtig“ gemacht werden. URL: <https://www.businessinsider.de/politik/militaerischer-abschirmdienst-meldet-zunehmende-spionage-durch-russland-bundeswehr-soll-kriegstuechtig-gemacht-werden/> (дата звернення: 20.05.2025).

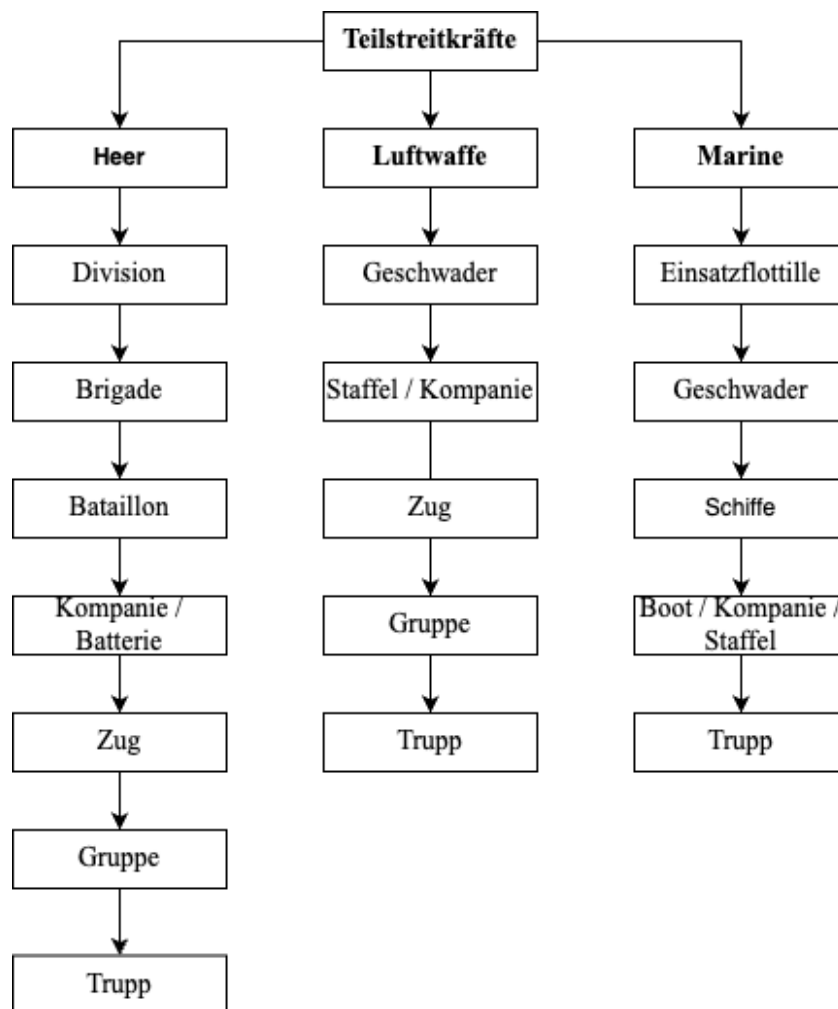
58. Multinationales Kommando Operative Führung. URL: <https://www.bundeswehr.de/de/organisation/unterstuetzungsbereich/militaeratach%C3%A9s-headquarters-international-eng-vernetzt/multinationales-kommando-operative-fuehrung-in-uhl> (дата звернення: 20.05.2025).
59. MV-Heimatschützer dem Kommando Heer unterstellt. URL: <https://www.ndr.de/nachrichten/mecklenburg-vorpommern/MV-Heimatschuetzer-dem-Kommando-Heer-unterstellt,audio1833518.html> (дата звернення: 20.05.2025).
60. Organisationsbereich Ausrüstung, Informationstechnik und Nutzung (Ausrüstung, Informationstechnik und Nutzung). URL: <https://www.bundeswehr.de/de/organisation/ausruestung-baaibw> (дата звернення: 23.05.2025).
61. Panzerbataillon 104. URL: <https://www.bundeswehr.de/de/organisation/heer/organisation/10-panzerdivision/panzerbrigade-12/panzerbataillon-104> (дата звернення: 23.05.2025).
62. Panzergrenadierbrigade 37. URL: <https://www.bundeswehr.de/de/organisation/heer/organisation/10-panzerdivision/panzergrenadierbrigade-37> (дата звернення: 23.05.2025).
63. Truppenbesuch von Verteidigungsminister Boris Pistorius bei der Luftwaffe. URL: <https://www.bundeswehr.de/de/organisation/luftwaffe/aktuelles/truppenbesuch-verteidigungsminister-boris-pistorius-luftwaffe-5818884> (дата звернення: 28.05.2025).
64. Verteidigungsministerium bereitet neuen Wehrdienst „mit Hochdruck“ vor. URL: <https://www.welt.de/politik/deutschland/article255628984/SPD-Verteidigungsexperte-Verteidigungsministerium-bereitet-Wehrdienst-mit-Hochdruck-vor.html> (дата звернення: 20.05.2025).

65. Wir nehmen Russlands Seestreitkräfte sehr ernst. URL: <https://www.bundeswehr.de/de/aktuelles/meldungen/nachgefragtflottillenadmiral-henning-faltin-5558140> (дата звернення: 28.05.2025).

ДОДАТКИ

Додаток А

Структурна модель військових формувань Бундесверу

Фрагмент двомовного термінологічного словника

А

Abschirmdienst [ˈapʃɪʁm, di:nst] *m* служба прикриття

militärischer Auftrag zur Absicherung und Überwachung, um feindliche Beobachtung und Angriffe zu verhindern

militärische ~ служба військової контррозвідки

Admiral [atmiˈra:l] *m* адмірал

höchster Dienstgrad der Offiziere bei der Marine, vergleichbar mit einem General beim Heer; Träger dieses Dienstgrades

Konter~ контрадмірал

Vize~ віцеадмірал

Akademie [akadeˈmi:] *f* академія

Bildungseinrichtung, die Kandidaten auf den Dienst im Offizierskorps vorbereitet

Bundes~ федеральна академія

Bundes~ für Sicherheitspolitik Федеральна академія з питань політики безпеки

Führungs~ der Bundeswehr Академія командування Бундесверу

Anwärter [ˈan, vɛʁtɐ] *m* кандидат

Militärangehöriger in vorbereitender Ausbildung zur Eingliederung in eine Laufbahn der Unteroffiziere oder Offiziere

Bootsmann~ кандидат у боцмани

Feldwebel~ кандидат у фельдфебелі

Offizier~ кандидат в офіцери

Unteroffizier~ кандидат в унітерофіцери

В

Bataillon [batalˈjo:n] *n* батальйон

Militäreinheit aus mehrerer Kompanien oder Batterien

Artillerielehr~ навчальний артилерійський батальйон

Aufklärungs~ розвідувальний батальйон

Gebirgsjäger~ гірсько-піхотний батальйон

Panzer~ танковий батальйон

Versorgungs~ батальйон матеріального забезпечення

Batterie [baterˈi:] *f* батарея

kleinste Artillerie- und Flugabwehreinheit, vergleichbar mit einer Kompanie

Bootsmann ['bo:tsman] *m* старшина, боцман

der niedrigste Rang unter den Unteroffizieren mit Portepee in der Marine; старшина, боцман старшина

~anwärter кандидат у боцмани

Haupt~ головний боцман, головний старшина

Ober ~ старший боцман

Oberstabs~ старший штабс-боцман, страший штаб-старшина

Stabs~ штабс-боцман, штаб-старшина

Brigade [bri'ga:də] *f* бригада

selbstständige militärische Großformation aus Einheiten verschiedener Waffengattungen

Deutsch-Französische~ франко-німецька бригада

Gebirgsjäger~ гірсько-піхотна бригада

Logistik~ логістична бригада

Panzergrenadier~ механізована бригада

Bundesamt ['bʊndəs,ʔamt] *n* Федеральне управління

zentrale Behörde auf Bundesebene, die innerhalb eines bestimmten Fachgebiets Verwaltungsaufgaben wahrnimmt und einem Bundesministerium zugeordnet ist

~ für Ausrüstung, Informationstechnik und Nutzung der Bundeswehr
Федеральне управління Бундесверу з обладнання, інформаційних технологій і технічної підтримки;

Bundesministerium ['bʊndəsminis,te:rɪʊm] *n* Федеральне міністерство

Höchstrangige Verwaltungsbehörde auf Bundesebene in Deutschland und Österreich, verantwortlich für die Leitung und Steuerung eines bestimmten politischen Geschäftsbereichs

~ der Verteidigung Федеральне міністерство оборони

D

Division [divi'zjɔ:n] *f* дивізія

größere Kampftruppe aus mehreren Brigaden, geführt von einem General

Heimatschutz~ дивізія територіальної оборони

Panzer~ танкова дивізія

~ Schnelle Kräfte дивізія швидкого реагування

F

Flottille [flɔ'tilə] *f* флотилія

taktische Marineeinheit, die aus mehreren Schiffen besteht und eigenverantwortlich operative Aufgaben innerhalb einer Flotte wahrnimmt

Einsatz~ оперативна флотилія

Flottillen~ адмірал флотилії

Fahnenjunker ['fanən,jʊŋkɐ] *m* фанен-юнкер

niedrigster Dienstgrad für Offiziersanwärter der Bundeswehr im Heer und der Luftwaffe; Träger dieses Dienstgrades

~ Offizieranwärter фанен-юнкер – кандидат в офіцери

Fähnrich ['fɛ:nriç] *m* фенрих

Dienstgrad in der Bundeswehr für Offiziersanwärter; Träger dieses Dienstgrades

Ober~ оберфенрих, старший кандидат в офіцери

Ober zur See оберфенрих флоту

Ober zur See Offizieranwärter фенрих флоту – кандидат в офіцери;

~ Offizieranwärter фенрих – кандидат в офіцери

Feldwebel ['feltve:b] *m* сержант

niedrigster Dienstgrad im Rang der Unteroffiziere mit Portepee bei Heer und Luftwaffe der Bundeswehr; Träger dieses Dienstgrades

Haupt~ головний сержант

Ober~ старший сержант

Oberstabs~ старший штаб-сержант

Stabs~ штаб-сержант

Flieger ['fli:ɡɐ] *m* рядовий Повітряних сил

niedrigster Mannschaftsdienstgrad in der Luftwaffe der Bundeswehr, vergleichbar mit dem Soldaten im Heer

G

Gefreiter [ɡə'fvaɪtɐ] *m* солдат (СВ, ВПС), матрос (ВМС)

zweitniedrigster Mannschaftsdienstgrad bei Heer, Luftwaffe und Marine; Träger dieses Dienstgrades

~ Feldwebelanwärter солдат – кандидат у фельдфебелі

Haupt~ головний солдат, головний матрос

Ober~ старший солдат, старший матрос

Oberstabs~ старший штабний солдат, старший штабс-матрос

~ Offizieranwärter солдат – кандидат в офіцери

~ Unteroffizieranwärter солдат – кандидат в унтерофіцери

Stabs~ штабний солдат, штабс-матрос

General [ɡenə'ra:l] *m* генерал

höchster Dienstgrad der Offiziere im Heer und in der Luftwaffe; Träger dieses Dienstgrades

Brigade~ бригадний генерал

~leutnant генерал-лейтенант

~major генерал-майор

Geschwader [gə'ʃva:də] *n* авіаційна ескадра (ВПС), ескадра (ВМС)

militärische Einheit der Luftwaffe oder Marine, bestehend aus mehreren Staffeln oder Schiffen

Fregatten~ фрегатна ескадра

taktische Luftwaffen~ тактична авіаційна ескадра

Gruppe ['grʊpə] *f* відділення

kleinste taktische Einheit, meist bestehend aus etwa 8 bis 12 Soldaten

Н

Hauptmann ['haʊpt,man] *m* капітан

ein Offiziersdienstgrad bei Heer und Luftwaffe, der über dem Oberleutnant und unter dem Major steht

Stabs~ штабс-капітан

К

Kanonier [kano'ni:ə] *m* канонір

ein Soldat der Artillerie im niedrigsten Dienstgrad

Kapitän [kapi'te:n] *m* капітан

Kommandant eines Schiffes

Fregatten~ капітан 2 рангу

Korvetten~ капітан 3 рангу

~Leutnant капітан-лейтенант

Stabs~leutnant штабний капітан-лейтенант

~zur See капітан 1 рангу

Kompanie [kɔmpa'ni:] *f* рота

taktische Grundeinheit im Heer und in der Luftwaffe der Bundeswehr, bestehend aus etwa 100 bis 250 Soldaten

~Chef командир роти

Kommando [kɔ'mando] *n* командування

militärische Organisationseinheit, die den Einsatz und die Führung von Streitkräften oder Teilverbänden durchführt

~ Cyber- und Informationsraum Командування кібернетичного та інформаційного простору

Einsatzführungs~ оперативне командування

~Heer Командування Сухопутних військ

Logistik~ Командування Сил логістики
Luftwaffentruppen~ Командування Повітряних сил
Marine~ Командування Військово-морських сил
Multinationales ~ Operative Führung Багатонаціональне командування оперативного реагування
~ Strategische Aufklärung Командування стратегічної розвідки

Korporal [кѡпро'ра:л] *m* капрал

ein Mannschaftsdienstgrad bei der Marine, der zwischen dem Oberstabsgefreiten und dem Stabs-korporal liegt; Träger dieses Dienstgrades

Stabs~ штабний капрал

L

Leutnant ['lɔɪnant] *m* лейтенант

niedrigste Offiziersdienstgrad in Heer und Luftwaffe; Träger dieses Dienstgrades

Ober~ старший лейтенант

Oberst~ підполковник

~ zur See лейтенант морського флоту

M

Maat [ma:t] *m* старшина 2-ї статті

ein Unteroffiziersdienstgrad der Marine der Bundeswehr, vergleichbar mit dem Unteroffizier im Heer und der Luftwaffe; Träger dieses Dienstgrades

Ober~ старшина 1-ї статті

Matrosse [ma'tʁo:zə] *m* рядовий Військово-морських сил, рекрут

unterster Dienstgrad bei den Mannschaften der Marine; Träger dieses Dienstgrades

Major [ma'jo:ɐ] *m* майор

ein Offiziersdienstgrad, der im militärischen Rangsystem zwischen dem Hauptmann und dem Oberstleutnant angesiedelt ist

General~ генерал-майор

O

Oberst ['o:bəst] *m* полковник

ein hoher Offiziersdienstgrad im Heer und in der Luftwaffe, der in der Rangordnung über dem Oberstleutnant und unter dem Brigadegeneral steht

Offizier [ɔfi'tsi:ɐ] *m* сержант

militärische Rangstufe, die alle Dienstgrade vom Leutnant bis zum General einschließt; Träger dieses Dienstgrades

<u>Stabsunter~</u>	молодший штаб-сержант
<u>Unter~</u>	молодший сержант

S

Schütze [ˈʃʏtsə] *m* стрілець, рекрут

niedrigster Dienstgrad und Bezeichnung für einen infanteristischen Soldaten mit Schusswaffe; Träger dieses Dienstgrades

Seekadett [ˈze:ka,dɛt] *m* морський кадет

Offiziersanwärter in der Marine

Staffel [ˈstaf] *f* ескадрилья

eine Formation in der Marine, bei der mehrere Schiffe nebeneinander fahren und dabei den gleichen Kurs halten

T

Trupp [trup] *m* відділення, бойовий розрхунок

kleinste militärische Einheit, die aus zwei bis acht Soldaten besteht, meist geführt von einem Unteroffizier

Z

Zentrum [ˈtsɛntʁʊm] *n* центр

eine organisierte militärische Einheit oder Abteilung, die im Mittelpunkt einer größeren Formation steht

Führungs~ центр управління

~ für Cyber-Sicherheit der Bundeswehr Центр кібербезпеки Бундесверу

Zug [tsu:k] *m* взвод

kleine militärische Abteilung, die aus mehreren Gruppen besteht